

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Departament Gospodarki, Skarbu Państwa i Prywatyzacji

KGP.411.005.01.2020

Pan
Marcin Otfinowski
p.o. Prezesa Zarządu Exalo Drilling SA
Pl. Staszica 9
64-920 Piła

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

zmienione zgodnie z treścią Uchwały Zespołu Orzekającego Komisji Rozstrzygającej
w Najwyższej Izbie Kontroli z dnia 20 maja 2021 r.
(znak KPK.KPO.443.055.2021)

D/20/504 – Działalność zagraniczna Exalo Drilling SA oraz nadzór właścicielski sprawowany przez
Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo SA

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Exalo Drilling SA, Pl. Staszica 9, 64-920 Piła ¹
Kierownik jednostki kontrolowanej	Marcin Otfinowski, p.o. Prezesa Zarządu Exalo Drilling SA, od dnia 7 maja 2020 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki pełnili także: 1) Pan Stanisław Niedbalec, Prezes Zarządu, od 21 stycznia 2016 do 17 lutego 2020 r. 2) Pan Ryszard Jędrzejczak, Prezes Zarządu, od 5 maja 2014 do 21 stycznia 2016 r. W związku z odwołaniem w dniu 17 lutego 2020 r. Pana Stanisława Niedbalca ze stanowiska Prezesa Zarządu i brakiem powołania przez Walne Zgromadzenie jego następcy na stanowisku Prezesa, Zarząd EXALO w dniu 24 lutego 2020 r. uchwalił ² podział kompetencji pomiędzy trzech członków Zarządu, tj. Pana Henryka Młodawskiego, Pana Jarosława Pogodę oraz Pana Marcina Otfinowskiego. W dniu 26 lutego 2020 r. uchwała ta została zatwierdzona przez Radę Nadzorczą ³ EXALO ⁴ . Oznacza to, że w okresie od 17 lutego 2020 r. do 7 maja 2020 r. nie było osoby pełniącej obowiązki Prezesa Zarządu EXALO. W związku z odwołaniem z dniem 15 grudnia 2020 r. Pana Jarosława Pogody ze składu Zarządu Spółki, Zarząd EXALO uchwalił nowy podział kompetencji pomiędzy pozostałych dwóch członków Zarządu, a RN w dniu 28 grudnia 2020 r. zatwierdziła ten podział ⁵ .
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Działalność zagraniczna Exalo Drilling SA oraz nadzór nad spółkami zależnymi i oddziałami spółki zlokalizowanymi poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; 2. Osiągane wyniki finansowe, w tym wyniki oddziałów zagranicznych oraz ocena finansowych rezultatów działalności spółek zależnych na rynkach zagranicznych.
Okres objęty kontrolą	Od dnia 1 stycznia 2015 r. do dnia 30 września 2020 r., z uwzględnieniem faktów i dowodów wykraczających poza ten okres mających znaczenie dla badanej działalności.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ⁶ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Departament Gospodarki, Skarbu Państwa i Prywatyzacji.
Kontrolerzy	1. Małgorzata Kornaga, specjalista kp., upoważnienie do kontroli nr KGP/85/2020 z dnia 28 września 2020 r. 2. Piotr Gostyński, główny specjalista kp., upoważnienie do kontroli nr KGP/84/2020 z dnia 25 września 2020 r. 3. Milena Tymendorf, specjalista kp., upoważnienie do kontroli nr KGP/116/2020 z dnia 14 grudnia 2020 r. 4. Michał Hackiewicz, specjalista kp., upoważnienie do kontroli nr KGP/117/2020 z dnia 14 grudnia 2020 r. (akta kontroli str. 848-849, 878-887)

¹ Dalej także: EXALO lub Spółka.

² Uchwała Nr 65/2020.

³ Dalej także: RN.

⁴ Uchwała Nr 13/2020.

⁵ Odpowiednio uchwały: Zarządu Nr 520/2020, RN Nr 68/2020.

⁶ Dz. U. z 2020 r. poz. 1200. Dalej: *ustawa o NIK*.

II. Ocena ogólna⁷ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

NIK negatywnie ocenia działania Exalo Drilling SA w zakresie działalności na rynkach zagranicznych.

Na ocenę negatywną główny wpływ miały stwierdzone nieprawidłowości o charakterze finansowym, które według szacunków NIK doprowadziły do strat po stronie EXALO w łącznej wysokości 21 680 935,80 zł⁸, w tym poprzez:

1. Zawarcie [...]*) Kontraktu pomiędzy Exalo Drilling SA Oddział w Kazachstanie a spółką prawa kazachskiego [...] ⁹, który wchodził w życie w tym samym dniu, [...] ¹⁰, tj. z przekroczeniem swoich uprawnień. Umowa ta została podpisana jednoosobowo przez Dyrektora Oddziału w Kazachstanie. Wartość kontraktu szacowana była na kwotę [...] tys. USD, tj. [...] tys. zł¹¹. Pełnomocnictwo szczególne do podpisania umowy z [...] zostało udzielone Dyrektorowi Oddziału Kazachstan przez dwóch członków Zarządu¹² [...] 2015 r. Obejmowało ono umocowanie do podpisania przedmiotowej umowy [...]. Zostało ono użyte też do zawarcia w dniu [...] 2015 r. Porozumienia dodatkowego Nr 1 do przedmiotowego Kontraktu, które zostało podpisane przez dwie osoby zgodnie z udzielonym pełnomocnictwem. Pełnomocnictwo powyższe zostało przy tym wydane z naruszeniem § 25 ust. 1 pkt 35 Statutu EXALO, który wymagał zgody Walnego Zgromadzenia na rozporządzenie prawem lub zaciągnięcie zobowiązania o wartości równej lub przekraczającej 3% kapitału zakładowego Spółki. W związku brakiem płatności przez [...] za wykonane prace w ramach Kontraktu na podstawie pięciu faktur wystawionych w okresie od grudnia 2016 r. do kwietnia 2017 r. i dwóch faktur z dnia 31 grudnia 2016 r. EXALO poniosło stratę w wysokości [...]. EXALO przysługiwały również odsetki karne w wysokości [...]. [...] było firmą prywatną, która została zarejestrowana w dniu 3 czerwca 2013 r. EXALO na podstawie informacji, iż spółka [...] zaciągnęła kredyt [...] przyjęło założenie, że [...] jest firmą stabilną, o dobrej kondycji finansowej, mającą zdolność do obsługi zadłużenia. W stosunku do [...] jako dłużnika, w sierpniu 2018 r. zostało wszczęte postępowanie upadłościowe. Na dzień zakończenia czynności kontrolnych trwał program naprawczy, w którym rozszczenie EXALO zostało zaliczone do 4 i 5 kategorii (tj. końcowych) zaspokajania wierzyciela. Należność EXALO była kwotowo największym długiem [...] wpisanym na listę w postępowaniu naprawczym. Według opinii prawnika obsługującego Oddział w Kazachstanie, *szanse na uzyskanie zaspokojenia rozszczeń EXALO, z uwagi na brak majątku dłużnika i dużą kwotę zadłużenia wobec Spółki – są znikome*. W ocenie NIK, zawarcie tej umowy spowodowało stratę po stronie EXALO w wysokości około [...] ¹³.

⁷ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁸ Łączna wartość strat została wyliczona, jako suma zobowiązań w złotych, USD i tenge (KZD) według średniego kursu walut NBP na podstawie Tabeli nr 003/B/NBP/2021 z dnia 2021-01-20 i Tabeli nr 015/A/NBP/2021 z dnia 2021-01-25.

*) W treści wystąpienia pokontrolnego NIK wyłączyła jawność informacji ustawowo chronionych, ze względu na prywatność osób fizycznych oraz stanowiących tajemnicę przedsiębiorstwa, na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 2176) i art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. U. z 2020 r. poz. 1913) w interesie przedsiębiorcy Exalo Drilling SA i innych spółek prawa handlowego, których dotyczą zawarte w wystąpieniu pokontrolnym informacje przez ich wykreślenie i zastąpienie oznaczeniem [...].

⁹ Dalej: [...].

¹⁰ [...]

¹¹ Zgodnie z kursem Średnim NBP z dnia [...].

¹² Pełnomocnictwo nr 1132/Piła/2015 z dnia [...] podpisane przez Prezesa i Członka Zarządu.

¹³ Tabela nr 003/B/NBP/2021 z dnia 2021-01-20 i Tabela nr 015/A/NBP/2021 z dnia 2021-01-25.

2. Nieprawidłowe postępowanie przez centralę EXALO w Polsce związane z przekazywaniem certyfikatów rezydencji, które zgodnie z prawem Republiki Kazachstanu miały uprawniać Oddział w Kazachstanie do odliczenia kosztów ogólnoadministracyjnych oraz zarządu i skorzystania z obniżonej o 5 punktów procentowych stawki podatku od dochodów – do wysokości 10%. Były one składane do Oddziału w Kazachstanie w nieprawidłowej formie i z przekroczeniem terminów. Nieprawidłowości te zostały wykryte przez służby podatkowe Republiki Kazachstanu, które przeprowadziły kontrolę w Oddziale za okres od 1 stycznia 2016 r. do 30 czerwca 2019 r. W wyniku dokonanych ustaleń służby podatkowe nie zaliczyły do kosztów uzyskania przychodów kosztów zarządu, którymi Oddział w Kazachstanie został obciążony przez Centralę Spółki i uznały, że Oddział bezzasadnie zastosował obniżoną stawkę 10% podatku od dochodów od działalności w Republice Kazachstanu zamiast stawki 15%. W wyniku stwierdzonych nieprawidłowości służby skarbowe Republiki Kazachstanu ustaliły wartość zobowiązania podatkowego do zapłaty w walucie miejscowej odpowiadającej¹⁴ kwotom z tytułu: dopłaty podatku – [...], grzywny – [...] i odsetek za zwłokę – [...]. Łączna kwota zobowiązania, które powstało w wyniku niezgodnego z obowiązującymi przepisami zrealizowania obowiązków przez Centralę Spółki w Polsce wyniosła około [...].
3. Niezapewnienie skutecznych rozwiązań gwarantujących realizację miejscowych wymogów środowiskowych. W Kontrakcie na usługi wiertnicze zawartym w dniu [...], a spółką EXALO obowiązek uzyskania Środowiskowych Pozwoleń Emisji na czas prac na złożu [...]. To samo dotyczyło obowiązku dokonania wszelkich związanych z tym opłat za emisję do środowiska, które powinny były być dokonane na podstawie stosownych kalkulacji zapewnionych przez EXALO. Kontrola wykonana przez Kazachski Departament Ekologii, zarzuciła prowadzenie prac (korzystanie ze środowiska) bez wymaganych opłat przewidzianych w Kodeksie Ekologicznym Kazachstanu i naliczyła kary w walucie miejscowej odpowiadającej kwocie [...]¹⁵. Oddział wystosował odwołanie od decyzji w sprawie nałożenia kary w dniu 23 grudnia 2020 r. Postępowanie odwoławcze do dnia zakończenia kontroli NIK nie zostało zakończone.
4. Nie podjęcie przez EXALO działań zmierzających do odzyskania nienależnie pobranych świadczeń przez jej pracowników w wyniku nieprawidłowego rozliczania czasu pracy. Nieprawidłowości dotyczące rozliczenia czasu pracy pracowników Oddziału w Pakistanie w okresie od listopada 2019 r. do kwietnia 2020 r. zostały zidentyfikowane przez samą Spółkę. Polegały one na dokonywaniu (przez dwie osoby) nieuprawnionej i nieuzasadnionej modyfikacji, a następnie akceptacji indywidualnych rozkładów czasu pracy pracowników EXALO, co spowodowało przyznanie i wypłatę *dodatkowego zasiłku opiekuńczego COVID-19* oraz wypłatę wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych. Kwota niekorzystnego rozporządzenia mieniem wyniosła [...]. Zarząd Spółki EXALO powołał Komisję w celu ustalenia praktyki harmonogramowania pracy pracowników Oddziału w Pakistanie, która te nieprawidłowości opisała w Raporcie z dnia 15 lipca 2020 r. W tej sprawie w dniu 7 sierpnia 2020 r., Spółka skierowała wprawdzie do Prokuratury Rejonowej w Pile zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa, ale nie podjęła działań mających na celu wyegzekwowanie nienależnie wypłaconych świadczeń ani nie wykorzystała możliwości, jakie dają pracodawcy przepisy

¹⁴ Tabela nr 003/B/NBP/2021 z dnia 2021-01-20.

¹⁵ Tabela nr 003/B/NBP/2021 z dnia 2021-01-20.

prawa zawarte w ustawie z dnia 26 czerwca 1974 r. – *Kodeks pracy*¹⁶ w stosunku do pracowników, którzy dopuścili się działania na szkodę pracodawcy.

W ocenie NIK, pomimo wprowadzanych przez kolejne Zarządy Spółki w księgowości, kontrolingu i organizacji Spółki zmian mających zniwelować problemy EXALO wynikłe z uprzedniej konsolidacji pięciu spółek o różnej kondycji finansowej, które świadczyły lądowe usługi wiertnicze i serwisowe w ramach Grupy Kapitałowej PGNiG, nadzór nad operacjami Spółki na rynkach zagranicznych nie był w pełni skuteczny i efektywny. W 2016 i 2017 r. oraz w okresie od 1 stycznia 2020 r. do 30 września 2020 r. GK EXALO poniosła stratę netto w łącznej kwocie 132 588,4 tys. zł. Działalność Grupy w tych okresach była nierentowna – wskaźniki rentowności za te okresy miały wartość ujemną. W latach 2016-2019 następował stały spadek udziałów rynków zagranicznych w przychodach grupy kapitałowej.

NIK zwraca uwagę, że do chwili zakończenia czynności kontrolnych EXALO pozostawała wyłącznym akcjonariuszem spółki Oil Tech International – F.Z.E. z siedzibą w Ajmanie w Zjednoczonych Emiratach Arabskich¹⁷, [...].

Nie zapewniono również należytego nadzoru nad sprawami kadrowymi osób zarządzających Oddziałem w Kazachstanie, co spowodowało, że w okresie od 1 sierpnia 2014 r. do 28 lutego 2018 r. na stanowisku Dyrektora Oddziału w Kazachstanie były zatrudnione dwie osoby, w tym w okresie od 15 listopada 2016 r. do 30 listopada 2017 r. na stanowisku Dyrektora Oddziału w Kazachstanie były zatrudnione trzy osoby. Podobna sytuacja zaistniała w spółce zależnej Oil Tech, gdzie w dniu 5 września 2016 r. został powołany nowy Dyrektor Spółki, który nie dokonał rejestracji we właściwych urzędach Zjednoczonych Emiratów Arabskich i uchwała o jego powołaniu została uchylona w dniu 4 października 2018 r.

Powyższe nieprawidłowości wskazują na potrzebę zwiększenia kontroli zarządczej w EXALO nad operacjami na rynkach zagranicznych oraz spółkami zależnymi w celu ograniczenia działań niegospodarnych i niezgodnych z obowiązującymi przepisami. Zdaniem NIK, ponieważ Spółka prowadzi działalność na rynkach zagranicznych, a tym samym w różnych reżimach prawnych, konieczne jest podjęcie działań zarządczych, które zapobiegłyby np. ryzykom prawnopodatkowym, jak w przypadku spółki Oil Tech z siedzibą w Zjednoczonych Emiratach Arabskich.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe¹⁸ kontrolowanej działalności

OBSZAR

Opis stanu faktycznego

1. Powstanie i struktura Grupy Kapitałowej Exalo Drilling

Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo SA¹⁹ w dniu 3 lipca 2012 r. zawiązało Spółkę pod firmą PGNiG Poszukiwania SA, dla potrzeb konsolidacji pięciu spółek świadczących lądowe usługi wiertnicze i serwisowe w ramach Grupy PGNiG, tj.:

¹⁶ Dz. U. z 2020 r. poz. 1320. Dalej także *k.p.*

¹⁷ Dalej także: Oil Tech.

¹⁸ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana, jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹⁹ Dalej także: PGNiG SA, który pozostaje jedynym akcjonariuszem Spółki.

- Poszukiwania Nafty i Gazu Kraków SA z siedzibą w Krakowie (PNiG Kraków SA),
- Poszukiwania Nafty i Gazu NAFTA SA z siedzibą w Pile (PNiG Nafta SA),
- Poszukiwania Nafty i Gazu Jasło SA z siedzibą w Jaśle (PNiG Jasło SA),
- Poszukiwania Naftowe „Diament” sp. z o.o. z siedzibą w Zielonej Górze (PN Diament sp. z o.o.),
- Zakład Robót Górniczych Krosno sp. z o.o. z siedzibą w Krośnie (ZRG Krosno sp. z o.o.).

W dniu 25 stycznia 2013 r. Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie PGNiG SA dokonało zmiany Statutu Spółki w zakresie zmiany firmy, pod którą Spółka prowadziła dotychczas działalność gospodarczą na Exalo Drilling SA. Wyłącznym akcjonariuszem EXALO jest PGNiG SA.

EXALO jest jednostką dominującą Grupy Kapitałowej Exalo Drilling SA²⁰ w skład, której wchodzi trzy spółki zależne²¹: Exalo Drilling Ukraine LLC, Zakład Gospodarki Mieszkaniowej sp. z o.o., Oil Tech International – F.Z.E.

EXALO wykonuje usługi w trzech segmentach działalności: usługi wiertnicze i serwisowe dla górnictwa otworowego oraz pozostała działalność niezwiązana z podstawową działalnością, realizowana przez oddział „Diament”, polegająca na świadczeniu usług budowlanych i transportowych. EXALO osiąga również przychody z tytułu wynajmu i dzierżawy powierzchni biurowych, mieszkalnych, warsztatowych i placów.

(akta kontroli str. 20-23, 1318-1359, 1484, plik 062)

Sytuacja finansowa poszczególnych spółek, które weszły w skład EXALO różniła się zarówno pod względem generowanych przychodów ze sprzedaży, jak i wyników finansowych. Zysk/strata netto oraz wybrane jednostkowe wyniki finansowe poszczególnych spółek w dwóch ostatnich latach działalności przed połączeniem (2011-2012) przedstawiały się następująco:

- PNiG Jasło SA: 2011 – zysk 1 996 tys. zł, 2012 – strata 76 626 tys. zł;
- PNiG Kraków SA: 2011 – strata 15 185 tys. zł, 2012 – zysk 1 046 tys. zł;
- PNiG Nafta SA: 2011 – zysk 15 620 tys. zł, 2012 – strata 5 102 tys. zł;
- ZRG Krosno sp. z o.o.: 2011 – zysk 1 364 tys. zł, 2012 – strata 10 373 tys. zł;
- PN Diament sp. z o.o.: 2011 – zysk 9 887 tys. zł, 2012 – zysk 2 804 tys. zł.

Łączny wynik finansowy tych spółek wyniósł w 2011 r. – zysk 13 682 tys. zł, a w 2012 r. – strata 88 251 tys. zł.

W latach 2013-2016 nastąpiło załamanie wyników finansowych EXALO wyrażające się m.in. poprzez:

- spadek poziomu przychodów o 549 000 tys. zł (z poziomu 1 100 000 tys. zł do 558 000 tys. zł);
- skumulowaną stratę netto w latach 2013-2016 wynoszącą 127 600 tys. zł;
- konieczność zaciągnięcia pożyczki od PGNiG SA w kwocie 200 000 tys. zł dla ratowania płynności;
- brak płynności – wskaźnik płynności szybkiej wahał się w przedziale 0,5-0,6 tj. w przedziale wskazującym na możliwość utraty płynności finansowej,

²⁰ Dalej także: GK EXALO.

²¹ W których udział EXALO w kapitale zakładowym wynosi 100%.

natomiast wskaźnik płynności bieżącej wynosił 0,8-1,0, podczas gdy optymalny poziom powinien zawierać się w przedziale 1,2-2,0;

- realizację wyłącznie tych inwestycji w majątek trwały, które były niezbędne do prowadzenia bieżącej działalności i zapewnienia ciągłości realizowanych kontraktów, co spowodowało znaczące obniżenie wartości majątku trwałego z poziomu 858 000 tys. zł w roku 2013 do 581 000 tys. zł w roku 2016 (spadek o 277 000 tys. zł).

(akta kontroli str. 1331-1334, 1498: plik 180)

Programy naprawcze realizowane w GK EXALO oraz restrukturyzacja zatrudnienia

Od momentu utworzenia w Spółce przeprowadzone były trzy procesy zwolnień grupowych, w tym jeden w okresie objętym kontrolą. W roku 2016 zrealizowany był, na mocy *Regulaminu Grupowego Zwolnienia i Grupowego wypowiedzenia warunków pracy i płacy z dnia 23 maja 2016 r.*, proces zwolnień grupowych zgodnie, z którym na 2 621 zatrudnionych rozwiązano za wypowiedzeniem umowy z 895 pracownikami.

Spółka z powodu trudnej sytuacji ekonomicznej i w stale pogarszającym się otoczeniu rynkowym zmuszona była do działań restrukturyzacyjnych. W okresie objętym kontrolą w Spółce realizowano Programy naprawcze przyjęte uchwałami Zarządu Spółki: nr 142/2016 z dnia 24 czerwca 2016 r. (PN 2016) oraz nr 75/2017 z dnia 28 marca 2017 r. (PN 2017) program naprawczy W PN 2016, który obejmował swym zakresem wszystkie kluczowe dla działalności obszary, dokonano identyfikacji obszarów wymagających działań naprawczych i wskazano, że należą do nich: przychody, zatrudnienie, majątek, zarządzanie, finansowanie działalności, w tym płynność i rentowność.

W wyniku przeprowadzonej analizy PN 2016, w PN 2017 wskazano, że zdecydowana większość założeń zawarta w PN 2016 nie została zrealizowana. Wśród przyczyn wskazano, że w odniesieniu do rozwoju rynków zagranicznych zdecydowała sytuacja polityczna w Uzbekistanie oraz przeciągające się rozmowy handlowe w Iranie, jednak w pozostałych przypadkach o braku realizacji zdecydowały czynniki wewnętrzne. Ponadto wskazano, że PN 2016, jakkolwiek słusznie identyfikował stojące przed spółką wyzwania, to jednak w realizacji okazał się zbyt ogólny, za szeroko zakrojony i niedopasowany do możliwości logistycznych i finansowych Spółki.

Mając powyższe na uwadze Spółka przygotowała PN 2017, precyzyjnie określający konieczne do podjęcia działania. W opinii Spółki jego konsekwentna realizacja miała pozwolić już w roku 2017 zanotować postęp w najważniejszych dla EXALO obszarach, co z kolei przełożyło się miało na lepsze wyniki finansowe.

PN 2017 opracowany został w oparciu o działania w pięciu głównych obszarach, tj. Sprzedaż i rynki zbytu; Finanse i księgowość Spółki; Narzędzia i kierunki zwiększania efektywności; Optymalizacja struktury organizacyjnej Spółki oraz Aktywa spółki. Każdy obszar obejmował pięć działań naprawczych. Realizacja PN 2017 podlegała bieżącemu i okresowemu monitorowaniu. Zarząd ocenił pozytywnie wpływ PN 2017 na działalność i funkcjonowanie Spółki, zarówno w roku 2017, jak też w kolejnych latach – większość założeń została zrealizowana na poziomie 100%²². Realizacja programów naprawczych prowadziła jedynie do doraźnej poprawy wyników ekonomicznych, nie uzyskano natomiast trwałej poprawy sytuacji finansowej spółki. Sytuacja finansowa EXALO w 2020 r. była nadal trudna.

²² Pismo znak Exalo/328/2020 z dnia 2 grudnia 2020 r.

W dniu 31 sierpnia 2020 r. Zarząd EXALO²³ w piśmie skierowanym do PGNiG SA wskazywał aktualną i prognozowaną trudną sytuację finansową Spółki wynikającą nie tylko ze skutków pandemii Covid-19, ale przede wszystkim zdarzeń, które najprawdopodobniej zmaterializują się w 2020 roku, a były wynikiem działalności operacyjnej PNiG Jasło SA prowadzonej jeszcze przed 2013 rokiem. Informował również o wystąpieniu w dniu 1 lipca 2020 r. z wnioskiem o udzielnie pożyczki w wysokości [...] tytułem sfinansowania działalności bieżącej oraz skierowanym do Walnego Zgromadzenia EXALO wnioskiem o dokapitalizowanie Spółki w wysokości [...] na realizację inwestycji w roku 2020.

(akta kontroli str. 438-499, 510-512, 546-571, 1049: pliki 273-276, 1077: pliki 009-101)

OBSZAR

2. Działalność zagraniczna Exalo Drilling SA oraz nadzór nad spółkami zależnymi i oddziałami spółki zlokalizowanymi poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

Oddziały i spółki zależne na rynkach zagranicznych

Opis stanu faktycznego

W okresie objętym kontrolą osiem oddziałów zagranicznych EXALO prowadziło działalność na rynkach zagranicznych:

- Oddział w Kazachstanie zarejestrowany w 1999 r.;
- Oddział w Pakistanie zarejestrowany w 1998 r.;
- Oddział w Libii zarejestrowany w 2005 r.;
- Oddział w Ugandzie zarejestrowany w 2008 r.;
- Oddział w Egipcie zarejestrowany w 1998 r.;
- Oddział w Bratysławie (rynek słowacki) zarejestrowany w 2010 r.;
- Oddział w Ostrawie (rynek czeski) zarejestrowany w 2009 r.;
- Oddział w Czadzie (rynek Republiki Czadu) zarejestrowany w 2019 r.

Ponadto funkcjonowały dwie zagraniczne spółki zależne: Oil Tech International – F.Z.E. z siedzibą w Ajmanie w Zjednoczonych Emiratach Arabskich (zarejestrowana 28 kwietnia 2004 r.) oraz Exalo Drilling Ukraine LLC (zarejestrowana na Ukrainie w 2011 r.).

W roku 2018 zakończyły działalność trzy oddziały zagraniczne EXALO, które funkcjonowały w: Gruzji (wyrejestrowany 10 grudnia 2018 r.), Republice Litewskiej (wyrejestrowany 28 lutego 2018 r.) oraz w Etiopii (wyrejestrowany 6 czerwca 2018 r.). Według Zarządu²⁴ od przełomu lat 2013/2014 oddziały te nie prowadziły działalności operacyjnej w zakresie prac wiertniczych, rekonstrukcyjnych i serwisowych na rynku gruzińskim, litewskim i etiopskim. Wielokrotne próby poszukiwania zleceń w tych rejonach nie przyniosły oczekiwanych rezultatów. W związku z brakiem perspektyw na dalsze prowadzenie działalności, została podjęta decyzja o ich likwidacji.

W okresie objętym kontrolą likwidacja oraz utworzenie nowych oddziałów odbywało się zgodnie ze Statutem EXALO, tj. po otrzymaniu zgody RN.

(akta kontroli str. 273, 307-312, 509-510, 584-585, 1077: plik 6, 1078: pliki 001-008)

²³ Pismo znak Exalo/249/2020 z dnia 31 sierpnia 2020 r. stanowiące załącznik do pisma Exalo/277/2020 z dnia 7 października 2020 r.

²⁴ Pismo znak Exalo/282/2020 z dnia 14 października 2020 r.

Spółka Oil Tech

Spółka Oil Tech została zawiązana w celu wynajmu sprzętu wiertniczego podmiotom z Grupy Kapitałowej PNiG Kraków SA oraz wynajmu pracowników PNiG Kraków SA dla jej oddziałów zagranicznych. Pracownicy Oil Tech wykonywali pracę głównie dla Oddziałów EXALO (wcześniej PNiG Kraków SA) w Pakistanie, Kazachstanie i Ugandzie.

Pośrednim celem utworzenia Oil Tech były korzyści podatkowe wynikające z braku opodatkowania dochodów spółki zarejestrowanej w Zjednoczonych Emiratach Arabskich (ZEA), przy jednoczesnym obciążeniu kosztowym oddziałów zagranicznych PNiG Kraków SA, co przyczyniało się do zwiększania poziomu kosztów w tych oddziałach i prowadziło do uzyskania efektu mniejszych obciążeń podatkowych w tychże oddziałach.

[...²⁵]

Prawidłowość takiego schematu działania (zatrudnianie obywateli polskich w Oil Tech i ich praca dla Oddziału w Pakistanie, przy wykorzystaniu zewnętrznego podmiotu) została potwierdzona w opinii doradcy podatkowego w Pakistanie w kwietniu 2014 r. [...].

Na dzień 31 stycznia 2015 r. w Oil Tech zatrudnionych było to 41 osób, wykonujących funkcje typowe dla załóg wiertniczych oraz kadra kierownicza i zarządcza. W okresie od 31 stycznia 2016 r. do 31 października 2020 r. w Oil Tech zatrudnione były tylko trzy osoby, ponieważ ze wszystkimi polskimi pracownikami rozwiązano umowy o pracę w Oil Tech i przyjęto ich do pracy w EXALO. Na dzień 3 grudnia 2020 r. Oil Tech posiadała kilkanaście środków trwałych, całkowicie amortyzowanych.

W okresie objętym kontrolą Oil Tech nie płaciła dywidendy do właściciela, natomiast przekazywała transfery środków pieniężnych (z prowadzonej działalności i zysków bieżących oraz z lat poprzednich), które ujmowała w księgach rachunkowych, jako pożyczkę i przyszłą należność od właściciela. W EXALO, z perspektywy ujęcia środków otrzymanych z Oil Tech, były one traktowane, jako rozrachunki ze spółką córką²⁶. W latach 2015-2020 dokonano transferów środków finansowych w następujących wysokościach: [...].

Pierwszy transfer z Oil Tech do PNiG Kraków SA miał miejsce w sierpniu 2004 r., a ostatni w styczniu 2017 r. Powyżej opisana sytuacja powstała w okresie działalności PNiG Kraków sp. z o.o. Obecnemu Zarządowi Spółki według stanu na czas prowadzenia czynności kontrolnych NIK nie były znane powody zastosowania takiego mechanizmu. W 2017 r. Zarząd EXALO powołał pięcioosobowy Zespół, który miał rozwiązać kwestie działalności Oil Tech. W oparciu o prace Zespołu, podjęto działania w celu rozliczenia wzajemnych transakcji pomiędzy EXALO a Oil Tech. W wyniku analizy rozliczeń wskazane powyżej transakcje zostały zakwalifikowane, jako pożyczka udzielona przez Oil Tech do EXALO oraz rozliczona na podstawie *Umowy potrącenia i rozliczenia* z dnia 29 grudnia 2017 r. zawartej pomiędzy obydwoma podmiotami.

NIK zwraca uwagę na fakt, iż powyższą *Umowę potrącenia i rozliczenia* podpisał [...], który nie miał do tego uprawnień, ze względu na fakt, iż został odwołany z funkcji Dyrektora Oil Tech z dniem 5 września 2016 r. W tym dniu na stanowisko Dyrektora Oil Tech powołano [...] i odwołano dotychczasowe osoby zarządzające,

²⁵ Pismo znak Exalo/9/2021 z dnia 8 stycznia 2021 r.

²⁶ Pismo znak Exalo/40/2021 z dnia 25 stycznia 2021 r.

w tym [...]. Zarząd EXALO wyjaśnił²⁷, że brak podpisu [...], powołanego na stanowisko Dyrektora Oil Tech Uchwałą NZW, na wspomnianej Umowie wynika z faktu, że nie została przeprowadzona rejestracja [...] na stanowisku Dyrektora Spółki w ZEA.

W dniu 25 marca 2015 r., ówczesny Zarząd EXALO podjął nieformalną decyzję (bez wymaganej uchwały Zarządu) o konieczności likwidacji spółki. W roku 2020 zostały złożone dwa wnioski do Zarządu EXALO przez Dyrektora Oil Tech (z dnia 12 marca oraz 6 lipca 2020 r.) dotyczące likwidacji Oil Tech, ze względu na brak dalszego uzasadnienia gospodarczego jej istnienia, a także brak przesłanek natury ekonomicznej i zmieniających się regulacji podatkowych w ZEA.

(akta kontroli str. 354-356, 369-424, 506-508, 840-843, 852-870, 1077: pliki 208-245)

Według opinii firmy doradczej sporządzonej dla EXALO²⁸, [...²⁹]. W opinii stwierdzono również, że „obecnie, zwłaszcza po wytycznych OECD z 2019 r., powszechną praktyką staje się wymiana informacji między krajami o podejrzeniu tworzenia sztucznych, bądź nieuzasadnionych ekonomicznie struktur właścicielskich.”

(akta kontroli: 414-424)

System nadzoru oraz określanie celów spółek zależnych

W okresie objętym kontrolą w EXALO obowiązywał Regulamin Organizacyjny (RO) stanowiący załącznik nr 1 do Uchwały Nr 585/2014 Zarządu Exalo Drilling SA z dnia 15 października 2014 r., w którym określono zakresy działalności oddziałów Spółki (podstawowy zakres zadań) oraz zawarto dla istniejących wówczas dziesięciu oddziałów zagranicznych ich Regulaminy Organizacyjne stanowiące załączniki do RO EXALO. Pierwotnie przyjęte regulaminy organizacyjne nie były zmieniane ani aktualizowane. Dyrektorzy oddziałów zagranicznych i ich zastępcy podlegali bezpośrednio Prezesowi EXALO. Działalność operacyjna oddziałów nadzorowana była przez Dyrektora ds. Sprzedaży i Wierceń Zagranicznych.

W Księdze Zadań Komórek Organizacyjnych Exalo Drilling SA z dnia 25 kwietnia 2016 r.³⁰ określono, że oddziały zagraniczne i spółki zależne podlegają bezpośrednio Dyrektorowi Departamentu Zarządzania Rynkami Zagranicznymi, który podlega Zarządowi. W Księdze Zadań z dnia 22 lipca 2019 r.³¹ oddziały zagraniczne podporządkowano Dywizji Operacji Zagranicznych podległej Zarządowi Spółki, a od dnia 8 września 2020 r.³² podlegały one Dyrektorowi Departamentu Zarządzania Rynkami, który podlegał Zarządowi EXALO.

Według wyjaśnień Zarządu³³ w Spółce trwały prace nad przygotowaniem strategii, która obejmowałaby m.in. działalność zagraniczną i wskazywała kierunki rozwoju na rynkach zagranicznych. Zgodnie z Uchwałą nr 358/2020 Zarządu EXALO z dnia 8 września 2020 r. w sprawie przyjęcia Księgi zadań jednostek i komórek organizacyjnych Exalo Drilling SA, w Spółce powołane zostało Biuro ds. Strategii,

²⁷ jw.

²⁸ Opinia z dnia 29 czerwca 2020 r.

²⁹ Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Zjednoczonych Emiratów Arabskich w sprawie unikania podwójnego opodatkowania i zapobiegania uchylaniu się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i majątku, sporządzona w Abu Zabi dnia 31 stycznia 1993 r. Dz. U. z 1994 r., poz. 81, nr 373. Dalej również UPO.

³⁰ Stanowiącej załącznik Nr 1 do Uchwały Nr 98/2016 Zarządu Exalo Drilling SA z dnia 25 kwietnia 2016 r.

³¹ Stanowiącej załącznik Nr 1 do Uchwały Nr 344/2019 Zarządu Exalo Drilling SA z dnia 22 lipca 2019 r.

³² Księga Zadań będąca załącznikiem Nr 1 do Uchwały Nr 358/2020 Zarządu Exalo Drilling SA z dnia 8 września 2020 r.

³³ Pismo znak Exalo/326/2020 z dnia 3 grudnia 2020 r.

którego głównym zadaniem jest przygotowanie strategii działalności Spółki, jako jednolitego dokumentu.

(akta kontroli str. 313-339, 510, 1049: pliki 002-027 oraz 131-156, 1077: pliki 108-126)

W odniesieniu do Oddziałów zagranicznych EXALO opracowano i przyjęto do stosowania systemowe rozwiązania oparte na kontroli bieżącej poprzez szereg raportów. W poszczególnych obszarach działalności Spółki wprowadzono narzędzia weryfikacji i kontroli bieżącej działalności w zakresie zaciągania zobowiązań (oferty, umowy), zakupów, zatrudniania pracowników poprzez pełnomocnictwa ogólne i szczególne, uzgodnienia i akceptacje (m. in. w zakresie zakupów) czy uchwały Zarządu.

Proces konsolidacji sprawozdań finansowych w GK EXALO rozpoczął się analizą systemu informatycznego wdrożonego w Spółce od 2014 r. W 2017 r. proces automatyzacji konsolidacji sprawozdań finansowych stał się jednym z założeń programu naprawczego. Proces konsolidacji był kontynuowany w 2018 r. siłami własnymi przy zaangażowaniu zespołu IT i zespołu sprawozdawczości wykorzystując system ERP SAP. Projekt ten zakończył się, jak wskazywano, niepowodzeniem ze względu na negatywne podejście osób sporządzających skonsolidowane sprawozdania finansowe w arkuszu kalkulacyjnym (obawa przed automatyzacją procesów). Po zweryfikowaniu prezentacji oprogramowań, jakie zostały przedłożone Spółce przez firmy zewnętrzne wybrano oprogramowanie firmy zewnętrznej, Kolejny proces wdrożenia nowego systemu informatycznego rozpoczął się od 13 września 2019 r., a zakończył się, zgodnie z planem, w dniu 31 sierpnia 2020 r. Wdrożono oprogramowanie firmy zewnętrznej, które wybrano po zweryfikowaniu prezentacji oprogramowań, które zostały przedłożone Spółce.

Pierwsza konsolidacja finansowa dla GK została wykonana przy wykorzystaniu nowego programu w lipcu 2020 r., konsolidując dane za miesiąc czerwiec 2020 r. Od sierpnia 2020 r. konsolidacja jest wykonywana wyłącznie w tym systemie przez zespół konsolidacji finansowej – zarówno w układzie sprawozdania łącznego, jak i skonsolidowanego.

Według wyjaśnień Zarządu³⁴ wykorzystując nowe oprogramowanie Spółka pracuje nad importowaniem zestawień obrotów i sald bezpośrednio z systemów finansowo-księgowych od oddziałów samobilansujących i spółek zależnych, aż po eksport już skonsolidowanego sprawozdania finansowego wraz z notami do PGNiG SA.

W strukturze Departamentu Finansów w Biurze Kontrolingu powstała jednostka *Zespół Analiz Strategicznych*, w ramach, którego każda jednostka (Oddział, Spółka), ma przypisanego opiekuna, analizującego jej wyniki. Na ich podstawie sporządzane są comiesięczne raporty wynikowe jednostek, a także krótkie raporty, podsumowujące działalność jednostek. Co miesiąc cyklicznie odbywają się narady z jednostkami (krajowymi i zagranicznymi) podsumowujące dany okres działalności, z wyjaśnieniem przyczyn osiągniętych wyników oraz planów na najbliższe okresy.

Biuro Kontrolingu scentralizowało i prowadzi kompleksowe raportowanie wszystkich jednostek Spółki w tym oddziałów i Spółek zagranicznych obejmujące m.in.

- sporządzanie Planu Działalności Gospodarczej wraz z Planem Inwestycyjnym oraz ich aktualizacje,
- comiesięczne szczegółowe wyniki jednostek,
- raportowanie do RN EXALO i PGNiG SA oraz raporty i analizy *ad hoc*.

³⁴ Pismo znak Exalo/332/2020 z dnia 10 grudnia 2020 r.

Wszystkie jednostki, w tym Oddziały i Spółki zagraniczne, przesyłają cotygodniowe wykonanie przepływów oraz ich prognozę na najbliższe 15 tygodni.

(akta kontroli str. 357-359, 586-587, 1049: pliki 028-044, 1077: plik 7)

Cele spółek zależnych

W badanym okresie cele dla spółek zależnych i oddziałów prowadzących działalność na rynkach zagranicznych oraz EXALO były corocznie określane w ramach procesu tworzenia Planu Działalności Gospodarczej (PDG).

Do dnia 31 grudnia 2017 r. cele dla EXALO oraz spółek zależnych i oddziałów prowadzących działalność na rynkach zagranicznych określane były tylko w PDG. Podstawę do określania tych celów stanowił cykliczny, coroczny proces inicjowany przez PGNiG SA. Na podstawie otrzymanych z PGNiG SA informacji i założeń rozpoczynało się w GK EXALO planowanie PDG na następny rok (miesięcznie) i perspektywę + 2 kolejne lata (rocznie). Na podstawie wartości finansowych w PDG ustalane były m.in. cele finansowe dla poszczególnych jednostek GK EXALO.

Zatwierdzanie ostatecznej wersji PDG odbywało się w następującej kolejności: akceptacja Zarządu Spółki, akceptacja RN EXALO (poprzez wyrażenie pozytywnej opinii w zakresie PDG) oraz akceptacja Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy. PDG zawiera m.in. dane finansowe, które są celami do osiągnięcia w danym roku przez Spółkę wraz ze spółkami zależnymi i oddziałami prowadzącymi działalność na rynkach zagranicznych.

Od dnia 1 stycznia 2018 r. cele spółek zależnych i oddziałów zagranicznych prowadzących działalność na rynkach zagranicznych określane były również w ramach procesu zarządzania przez cele – *Management By Objectives* (MBO). Proces MBO wprowadził cele wspierające finansową efektywność Spółki takie, jak np. zysk netto oraz EBIT oraz inne cele finansowe i operacyjne lub wskaźniki, jak np. wskaźnik koszty do przychodów.

(akta kontroli str. 340-343, 359, 585-586, 1049: pliki 028-044, 1077: plik 7)

Oceny efektywności działalności

Jako mechanizmy oceny efektywności działalności spółek zależnych oraz oddziałów zagranicznych w zakresie ich działalności na rynkach zagranicznych w Spółce tworzone szereg raportów z częstotliwością: tygodniową, miesięczną, kwartalną, roczną oraz cyklicznie w zależności od potrzeb. W Spółce wykorzystywano następujące formy nadzoru:

- miesięczne raporty One Pager,
- cykliczne spotkania kontrolingowe z jednostkami operacyjnymi (krajowymi i zagranicznymi jednostkami, Oddziałami i Spółkami),
- spotkania ze służbami finansowo-księgowymi jednostek i Spółek zależnych.

Potrzeba oraz konieczność przeprowadzenia analiz wynikała z zadań określonych w Księdze Zadań (KZ) dla Biura Kontrolingu, które obligowały do wykonywania takich analiz, a także potrzeb zgłaszanych przez: Zarząd Spółki, Radę Nadzorczą, PGNiG SA.

Analizy przygotowywane były w ujęciu jednostkowym oraz skonsolidowanym. Przedstawiały one sytuację na rynku krajowym i zagranicznym. Wyniki poszczególnych rynków, jak i całej GK EXALO, prezentowały aktualną sytuację danej jednostki, rynku lub Grupy Kapitałowej. W związku ze specyfiką działalności poszczególnych jednostek, prezentowane wnioski zależały od wyników danej jednostki w danym okresie.

Opracowania przygotowywane przez Biuro Kontrolingu, w zależności od obszaru analizy, wykorzystywane były m.in. na posiedzeniach Komitetu Ryzyka Finansowego oraz posiedzeniach RN Exalo Drilling Ukraina sp. z o.o.

Według wyjaśnień członków Zarządu³⁵, zaprezentowane działania oraz analizy w ujęciu kontrolingowym przyczyniały się do: systematycznej okresowej analizy wyników na poziomie jednostkowym i skonsolidowanym w ujęciu historycznym bieżącym i prognostycznym, dawały możliwość wyciągania wniosków i wprowadzania działań w oparciu o uszeregowane dane, przyczyniły się do ujednoczenia źródeł informacji, automatycznego pozyskiwania danych bez lub z minimalnym udziałem czynnika ludzkiego, wzmocnienia przepływu informacji skutkującego np. w przypadku Kazachstanu szybszą reakcją optymalizującą zatrudnienie ze względu na brak pracy (oszczędności kosztów). Przedmiotowe dane kontrolingowe (raporty One Pager, raporty miesięczne, notatki ze spotkań, okresowe przeglądy) były jedynie narzędziem mającym na celu podejmowanie przez kierujących poszczególnymi obszarami decyzji zarządczych. Tym samym nie przyczyniały się one bezpośrednio do wzrostu przychodów.

(akta kontroli str. 344-345, 426-433, 1049: pliki 267-276)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Sposób działania Oil Tech, a także nadzoru nad nią przez właściciela, tj. EXALO, od chwili powstania spółki w wyniku konsolidacji w 2013 r., jak i w okresie wcześniejszym³⁶ stwarzał ryzyka podatkowe dla wszystkich podmiotów powiązanych z tą spółką. W ocenie NIK ryzyka te wynikały z braku przejrzystości działania tego podmiotu, nie w pełni klarownych przepływów finansowych, niejasnych co do kwalifikacji prawnej dla samej spółki i wymagających ich następczej klasyfikacji rachunkowej oraz ze sposobu zarządzania nim. NIK zwraca uwagę m.in. na niedostatecznie transparentne i wyjaśnione mechanizmy zarządzania tą spółką. Od dnia 5 września 2016 r. Zarząd Oil Tech działał w formie zdalnej – byli to pracownicy EXALO, którzy mieszkają w Polsce, a Dyrektor Oil Tech, powołany w dniu 5 września 2016 r., nie został zarejestrowany w ZEA. Zdalny Zarząd, brak personelu i aktywów Oil Tech może zostać uznany przez organ podatkowy, jako brak prowadzenia rzeczywistej działalności gospodarczej podmiotu w danym państwie, a tym samym może wskazywać na istnienie sztucznej struktury, stworzonej tylko w celach optymalizacji podatkowej. W ocenie NIK, brak działań kolejnych Zarządów w zakresie zmiany sposobu działania Oil Tech i ustalona w toku kontroli NIK struktura organizacyjna stwarza ryzyko uznania jej [...].

(akta kontroli str. 414-424, 1261-1276, 1534-1564)

2. W Oddziale EXALO w Kazachstanie, zgodnie z umowami o pracę, na stanowisku Dyrektora Oddziału były zatrudnione następujące osoby: Pani [...] od 1 stycznia 2013 r. do 30 listopada 2017 r., (brak dokumentów powołujących na funkcję Dyrektora Oddziału), [...] od 1 sierpnia 2014 r. do 19 września 2019 r. (powołany na funkcję Dyrektora Oddziału w dniu 1 sierpnia 2014 r., odwołany w dniu 1 marca 2018 r., powołany ponownie 28 lutego 2018 r., a następnie odwołany w dniu 15 lipca 2019 r.) oraz [...] od 15 listopada 2016 r. do 28 lutego 2018 r. (powołany na funkcję Dyrektora Oddziału 1 marca 2017 r., odwołany 28 lutego 2018 r.). Oznacza to, że

³⁵ Pismo znak Exalo/315/2020 z dnia 23 listopada 2020 r.

³⁶ Oil Tech była spółką zależną spółki PNiG Kraków SA.

w okresie od 1 sierpnia 2014 r. do 28 lutego 2018 r. na stanowisku Dyrektora Oddziału w Kazachstanie były zatrudnione dwie osoby, w tym w okresie od 15 listopada 2016 r. do 30 listopada 2017 r. na stanowisku Dyrektora Oddziału w Kazachstanie były zatrudnione trzy osoby. Było to niezgodne z punktem VII podpunkt 2 Regulaminu Organizacyjny EXALO Oddział w Kazachstanie³⁷, zgodnie, z którym, w celu sprawowania bieżącego zarządzania Oddziałem Spółka powołuje Dyrektora Oddziału i jego Zastępcę na czas nieokreślony. Dodatkowo, Spółka ma prawo odwołać Dyrektora Oddziału i jego Zastępcę ze stanowiska w dowolnym czasie. W Regulaminie określono również, że Dyrektor Oddziału ma Zastępcę (Zastępca Dyrektora Oddziału), który wykonuje swoje funkcje i posiada wszystkie uprawnienia Dyrektora Oddziału pod jego nieobecność. Wszystkie te osoby pobierały wynagrodzenie przysługujące Dyrektorowi Oddziału w Kazachstanie. W dniu 15 stycznia 2018 r. jeden z Dyrektorów Oddziału wypowiedział umowę o pracę, wskazując, jako jedną z przyczyn fakt, że „w kazachskim Oddziale EXALO równolegle funkcjonuje dwóch Dyrektorów. Pomimo wielokrotnego informowania władz spółki o istniejącej sytuacji – nie zmieniono stanowiska mojego ani drugiej osoby pełniącej funkcję Dyrektora Oddziału”. Dodatkowo, wskazał, że „odpowiedzialność osoby kierującej dowolną jednostką organizacyjną w Kazachstanie to odpowiedzialność karna. Nie mogę dłużej akceptować celowego rozmywania odpowiedzialności za oddział ze strony polskiej oraz ponoszenia jej całkowicie wobec władz kazachskich przez moją osobę”. Według wyjaśnień Zarządu EXALO³⁸, żeby rozpocząć proces rejestracji dyrektora w urzędzie skarbowym/banku potrzebny jest dokument powołujący go na to stanowisko (wewnętrzny dokument danej firmy w formie uchwały) wraz z pełnomocnictwami (umowa o pracę nie ma znaczenia), stąd zazwyczaj wynika różnica w datach powołania i rejestracji. Należy mieć również na uwadze, iż odwołanie z funkcji dyrektora nie jest tożsame z datą rozwiązania umowy. Wynika to z zapisów umowy (okres wypowiedzenia) oraz rozliczeń czasu pracy i urlopów. W przypadku Pana [...] proces rejestracji trwał bardzo długo (od listopada 2016 r.) i zakończył się prawdopodobnie w sierpniu 2017 r. W przypadku dyrektorów Oddziałów funkcja określona w umowie o pracę nie wpływa na zakres odpowiedzialności przed lokalnymi urzędami, jak i w większości przypadków na wysokość wynagrodzenia. Z prawnego punktu widzenia o pełnieniu funkcji dyrektora lub zastępcy decyduje data rejestracji w lokalnym urzędzie. Według wyjaśnień Zarządu EXALO³⁹, zgodnie z przyjętymi zasadami wynagradzania pracowników eksportowych nie było wyodrębnionych zasad dla Zastępcy Dyrektora, zazwyczaj w zakresie poziomu wynagrodzenia był on traktowany jak Dyrektor Oddziału. Wynika to z faktu rotacyjnego systemu pracy. Dyrektor i Zastępca posiadają identyczny zakres obowiązków i odpowiedzialność w stosunku do Zarządu. Obecnie w niektórych przypadkach wynagrodzenie jest odmienne ze względu na doświadczenie i kompetencje. Wartość wynagrodzenia uzależniona jest od miejsca świadczenia pracy i ustalana każdorazowo z Prezesem Zarządu. W ocenie NIK, należało wypracować takie warunki zatrudniania pracowników na stanowisku Dyrektora Oddziału, aby powołanie i rejestracja w kazachskim urzędzie były jednoznaczne z rozwiązaniem umowy o pracę. Szczególnie, że

³⁷ Załącznik Nr 3 do Regulaminu Organizacyjnego Exalo Drilling SA z siedzibą w Pile z dnia 15 października 2014 r.

³⁸ Pismo znak Exalo/29/2021 z dnia 22 stycznia 2021 r.

³⁹ Pismo znak Exalo/29/2021 z dnia 22 stycznia 2021 r.

we wskazanych wyżej okresach pracy zawierane były ponowne porozumienia na czas określony w sprawie warunków pracy i płacy na czas pracy za granicą. Zaistniała sytuacja w Oddziale w Kazachstanie spowodowała rozmywanie odpowiedzialności i kolizje w wykonywanych zgodnie z umowami obojętne służbowych. Dodatkowo, pracownikom nie zmieniano wynagrodzeń, pomimo, że nie pełnili w tym okresie funkcji Dyrektora. NIK zwraca uwagę na fakt, że w okresie od 1 stycznia 2015 r. zmniejszyły się przychody z działalności operacyjnej Oddziału w Kazachstanie z kwoty 100 927,3 tys. zł w 2015 r., do 66 615,8 tys. zł w 2016 r., 30 496,1 tys. zł w 2017 r., 29 316,4 tys. zł w 2018 r., 19,3 tys. zł w 2019 r. W trzech kwartałach 2020 r. Oddział w Kazachstanie nie uzyskał przychodów z działalności operacyjnej.

(akta kontroli str. 931-932, 937-1011, 1108-1154, 1580-1620)

3. Działaniem niegospodarnym było niewykorzystanie możliwości, jakie dają pracodawcy przepisy prawa zawarte w *k.p.* w stosunku do pracowników, którzy dopuścili się działania na szkodę pracodawcy. EXALO nie podjęła działań zmierzających do odzyskania nienależnie pobranych świadczeń przez jej pracowników w wyniku zidentyfikowania w Spółce nieprawidłowego rozliczenia czasu pracy pracowników Oddziału w Pakistanie za okres od listopada 2019 r. do kwietnia 2020 r. Nieprawidłowości te polegały na dokonywaniu (przez dwie osoby) nieuprawnionej i nieuzasadnionej modyfikacji, a następnie akceptacji indywidualnych rozkładów czasu pracy pracowników EXALO, co spowodowało przyznanie i wypłatę „dodatkowego zasiłku opiekuńczego COVID-19” oraz wypłatę wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych. Nieprawidłowości te opisane zostały w Raporcie Komisji powołanej przez Zarząd Spółki EXALO w celu ustalenia praktyki harmonogramowania pracy pracowników Oddziału w Pakistanie (Raport z dnia 15 lipca 2020 r.). W tej sprawie, w dniu 7 sierpnia 2020 r., Spółka skierowała do Prokuratury Rejonowej w Pile Zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa. Kwota niekorzystnego rozporządzenia mieniem wyniosła [...].

Oprócz skierowania zawiadomienia do prokuratury, EXALO nie podjęła jednak działań mających na celu dochodzenie zwrotu i naprawienia szkody przez osoby odpowiedzialne za jej powstanie. W wyjaśnieniach Zarządu z dnia 8 stycznia 2021 r.⁴⁰ stwierdzono, że mając na uwadze ustalenia zawarte w Raporcie z dnia 15 lipca 2020 r. postanowiono o podjęciu i zrealizowaniu stosownych działań naprawczych w zakresie rozliczenia nienależnie wypłaconych świadczeń. EXALO podjęła wstępne decyzje odnośnie działań wobec osób, które dopuściły się nadużyć. W toku prowadzenia czynności kontrolnych trwało postępowanie związane ze skierowaniem przez Spółkę do Prokuratury Rejonowej w Pile zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa. [...].

NIK pozytywnie ocenia fakt zidentyfikowania zaistniałej nieprawidłowości dotyczącej rozliczenia nienależnie wypłaconych świadczeń oraz reakcji w postaci złożenia zawiadomienia do odpowiednich organów ścigania oraz wprowadzenia dodatkowych mechanizmów kontrolnych, w celu wzmocnienia nadzoru nad tym obszarem funkcjonowania Spółki oraz zapobieżenia tego typu nadużyciom w przyszłości. NIK zauważa jednak, że oprócz odpowiedzialności karnej występuje również odpowiedzialność cywilna

⁴⁰ Pismo znak: Exalo/9/2021 z dnia 8 stycznia 2021 r.

i służbowa. Zdaniem NIK działaniem gospodarnym byłoby wykorzystanie możliwości prawnych zmierzających do wyegzekwowania nienależnie wypłaconych świadczeń oraz mechanizmów, jakie dają pracodawcy przepisy prawa w tym zakresie zawarte w *k.p.* w stosunku do pracowników, którzy dopuścili się działania na szkodę pracodawcy oraz ZUS. Należy mieć przy tym na uwadze, że były to osoby zobowiązane do stosownego nadzoru nad rozliczeniami pracowników w oddziale w Pakistanie, a w zaistniałej sytuacji nie dopełniły one swoich obowiązków dopuszczając do wyłudzenia nienależnych świadczeń.

(akta kontroli str. 841-842, 1423-1455)

OCENA CZĄSTKOWA

Nadzór EXALO nad spółkami zależnymi i oddziałami spółki zlokalizowanymi poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nie był wystarczająco skuteczny.

W odniesieniu do Oddziałów zagranicznych, jak i organizacji całej Spółki, w EXALO opracowano rozwiązania oparte na kontroli bieżącej poprzez szereg raportów finansowych w zakresie jej funkcjonowania. Potrzeba oraz konieczność przeprowadzenia analiz wynikała z zadań określonych w Księdze Zadań dla Biura Kontrolingu, które obligowały do wykonywania takich analiz, a także potrzeb zgłaszanych przez organy Spółki, tj. Zarząd oraz Radę Nadzorczą, czy PGNiG SA. Dane kontrolingowe były narzędziem, mającym na celu podejmowanie przez kierujących poszczególnymi obszarami, decyzji zarządczych. Jednak, jak wynika z opinii samej Spółki, nie przyczyniały się one bezpośrednio do wzrostu przychodów.

Pomimo formalnego nadzoru nad operacjami Spółki na rynkach zagranicznych, faktycznie wykonywany nadzór okazał się nie w pełni skuteczny i efektywny. Przejawiało się to m.in. faktem, że do chwili zakończenia czynności kontrolnych EXALO była wciąż właścicielem spółki Oil Tech w ZEA, [...]. Brak było również nadzoru nad sprawami osobowymi osób zarządzających Oddziałem w Kazachstanie. Podobna sytuacja zaistniała również w spółce zależnej Oil Tech, gdzie w dniu 5 września 2016 r. został powołany nowy Dyrektor Spółki, który nie dokonał rejestracji we właściwych urzędach Zjednoczonych Emiratów Arabskich i uchwała o jego powołaniu została uchylona w dniu 4 października 2018 r.

Ponadto w EXALO zidentyfikowano nieprawidłowości dotyczące rozliczenia czasu pracy pracowników Oddziału w Pakistanie za okres rozliczeniowy od listopada 2019 r. do kwietnia 2020 r.

Powyższe nieprawidłowości wskazują na to, że w EXALO istnieje potrzeba zwiększenia nadzoru nad operacjami na rynkach zagranicznych oraz spółkami zależnymi oraz podjęcia działań, które zapobiegłyby np. ryzykom podatkowym, jak w przypadku Oil Tech.

OBSZAR

3. Osiągane wyniki finansowe, w tym wyniki oddziałów zagranicznych, oraz ocena finansowych rezultatów działalności spółek zależnych na rynkach zagranicznych.

Wyniki finansowe GK EXALO

Opis stanu faktycznego

W latach 2015-2019 GK EXALO najwyższe przychody ze sprzedaży osiągnęła w roku 2015 (777 852,8 tys. zł). W kolejnym roku nastąpił znaczący spadek przychodów do 558 328,5 tys. zł tj. o 28,2%). W latach 2016-2018 nastąpił wzrost

przychodów ze sprzedaży do 708 577,4 tys. zł w 2018 r. Natomiast w roku 2019 przychody GK EXALO ze sprzedaży wyniosły 681 442,7 tys. zł i były niższe niż w 2018 r. o 27 134,7 tys. zł (spadek r/r o 3,8%). Przychody ze sprzedaży GK EXALO za okres od 1 stycznia 2020 r. do 30 września 2020 r. wyniosły natomiast 427 953,7 tys. zł i stanowią one 62,8% przychodów Grupy ze sprzedaży osiągniętych w 2019 roku. Mając na uwadze, że GK EXALO w 2020 roku planowała łączne przychody ze sprzedaży na poziomie 761,6 mln zł⁴¹, to wartość przychodów ze sprzedaży osiągnięta przez Grupę za trzy kwartały 2020 roku stanowi 56,2% planu na ten rok.

W latach 2015-2019 GK EXALO najwyższe koszty działalności operacyjnej poniosła w roku 2015 (730 414,1 tys. zł). Od roku 2015 do roku 2017 koszty działalności operacyjnej spadły do kwoty 629 588,6 tys. zł. W kolejnym roku nastąpił wzrost kosztów działalności operacyjnej do 660 410,0 tys. zł (tj. o 4,9%). Natomiast w roku 2019 koszty działalności operacyjnej wyniosły 652 700,7 tys. zł i były niższe niż w 2018 o 7 709,3 tys. zł (spadek r/r o 1,2%). Koszty działalności operacyjnej GK EXALO za okres od 1 stycznia 2020 r. do 30 września 2020 r. wyniosły natomiast 472 715,3 tys. zł i stanowią one 72,4% kosztów działalności operacyjnej Grupy poniesionych w 2019 roku.

W roku 2015 GK EXALO wykazała zysk netto w wysokości 1 422,8 tys. zł, natomiast w 2016 r. oraz 2017 r. GK EXALO poniosła stratę netto w wysokości odpowiednio: (-)118 648,6 tys. zł i (-)13 939,8 tys. zł. GK EXALO w latach 2016-2017 z powodu trudnej sytuacji ekonomicznej i pogarszającego się otoczenia rynkowego realizowała Program Naprawczy, którego główne działania skoncentrowane były w 2017 roku⁴². Rok 2018 GK EXALO zakończyła zyskiem netto w wysokości 29 187,2 tys. zł – wynik ten jest najwyższym w dotychczasowej działalności GK EXALO⁴³. W roku 2019 GK EXALO wykazała zysk netto w wysokości 4 947,0 tys. zł.

Za okres od 1 stycznia 2020 r. do 30 września 2020 r. GK EXALO wykazała stratę netto w wysokości (-)47 790,0 tys. zł, przy czym Grupa planowała, że w 2020 roku osiągnie zysk netto, którego wysokość została oszacowana na poziomie 18,9 mln zł⁴⁴.

W latach 2015-2019 najwyższe wskaźniki rentowności, jeżeli chodzi o rentowność aktywów (ROA), rentowność kapitałów własnych (ROE) oraz rentowność sprzedaży netto (ROS) GK EXALO miała w roku 2018 i tak: rentowność aktywów (ROA) w 2018 r. wyniosła 3,3%, rentowność kapitałów własnych (ROE) w 2018 r. wyniosła 7,8%, natomiast rentowność sprzedaży netto (ROS) w 2018 r. wyniosła 4,1%. W roku 2015 ROA, ROE oraz ROS dla GK EXALO wynosiły odpowiednio: 0,1%, 0,3% oraz 0,2%, natomiast w roku 2019 ROA, ROE oraz ROS wynosiły odpowiednio: 0,6%, 1,3% oraz 0,7%.

Ze względu na to, że w roku 2016, 2017 oraz w okresie od 1 stycznia 2020 r. do 30 września 2020 r. GK EXALO poniosła stratę netto tj. działalność Grupy w tych okresach była nierentowna – wskaźniki rentowności za te okresy miały wartość ujemną⁴⁵.

⁴¹ Sprawozdanie Zarządu z działalności Grupy Kapitałowej EXALO Drilling w 2019 roku (s.27).

⁴² jw. (s.12)

⁴³ Sprawozdanie Zarządu z działalności Grupy Kapitałowej EXALO DRILLING w okresie od 01.01.2018 r. do 31.12.2018 r. (s.40).

⁴⁴ Sprawozdanie Zarządu z działalności Grupy Kapitałowej EXALO DRILLING w 2019 roku (s.28).

⁴⁵ ROA, ROE oraz ROS dla GK EXALO w roku 2016 wynosiły odpowiednio: -11,1%, -25,5% oraz -21,3%. W roku 2017 ROA, ROE oraz ROS dla GK EXALO wynosiły odpowiednio: -1,4%, -3,6% oraz -2,3%, natomiast w okresie od 1 stycznia 2020 r. do 30 września 2020 r. ROA, ROE oraz ROS Grupy wynosiły odpowiednio: -5,6%, -13,9% oraz -11,2%.

Należności GK EXALO, w tym należności przeterminowane (podane w nawiasie) wynosiły:

- 2015 r.: 171 735,7 tys. zł (18 393,9 tys. zł);
- 2016 r.: 138 159,1 tys. zł (38 374,7 tys. zł);
- 2017 r.: 131 048,6 tys. zł (27 944,1 tys. zł);
- 2018 r.: 130 242,5 tys. zł (27 323,9 tys. zł);
- 2019 r.: 108 642,4 tys. zł (14 659,1 tys. zł);
- 2020 r.: 112 880,8 tys. zł (6 406,4 tys. zł) – w trzech kwartałach 2020 r.

W latach 2016-2019 następował stały spadek udziału rynków zagranicznych w przychodach grupy kapitałowej: w 2016 r. wynosił 35%, w 2017 r. 26%, w 2018 r. 21% i w 2019 r. 17%.

Dominującymi rynkami zagranicznymi w 2016-2018 r. był rynek pakistański i kazachski, w 2019 r. dominujący był rynek pakistański i ukraiński⁴⁶.

(akta kontroli str. 1580-1620, 1292-1317).

Różnice kursowe

Walutami funkcjonalnymi oddziałów zagranicznych i spółek zależnych EXALO działających za granicą były waluty lokalne państw, na terenie, których podmioty te działały. Z kolei Sprawozdania finansowe GK EXALO prezentowane były w złotym polskim, który był nadrzędną walutą funkcjonalną Grupy. Transakcje, pozycje pieniężne i niepieniężne oraz dane wynikające ze sprawozdań finansowych oddziałów i spółek zależnych były przeliczane po odpowiednich, ustalonych dla Grupy kursach walut.

Powstałe na skutek tych przeliczeń różnice kursowe wykazywane były w Skonsolidowanych Sprawozdaniach Finansowych GK EXALO⁴⁷ za lata 2015-2019 zgodnie z zasadami opisanymi w tych sprawozdaniach.

Różnice kursowe ujęte w SSF były ujemne w latach 2015-2019. Wyniosły one kolejno: w 2015 r. (-)28 143 tys. zł, w 2016 r. (-)20 368 tys. zł, w 2017 r. (-)45 915 tys. zł, w 2018 r. (-)16 225 tys. zł, a w 2019 r. (-) 6 660 tys. zł).

W SSF Grupy wykazano również różnice kursowe netto dotyczące działalności operacyjnej, które były uwzględniane w pozostałych kosztach (ujemne różnice kursowe) lub przychodach (dodatnie różnice kursowe) operacyjnych netto. Wyniosły one kolejno: w 2015 r. 14 500 tys. zł; w 2016 r. (-)1 288 tys. zł; w 2017 r. (-)4 815 tys. zł; w 2018 r. 6 450 tys. zł; w 2019 r. 2 267 tys. zł.

Zrealizowane różnice kursowe⁴⁸ dotyczące działalności operacyjnej wyniosły odpowiednio: w 2015 r. 12 679 tys. zł; w 2016 r. (-)409 tys. zł; w 2017 r. (-)4 738 tys. zł; w 2018 r. 5 570 tys. zł; w 2019 r. 1 863 tys. zł.

Niezrealizowane różnice kursowe⁴⁹ z kolei wyniosły kolejno: w 2015 r. 1 821 tys. zł; w 2016 r. (-)878 tys. zł; w 2017 r. (-)77 tys. zł; w 2018 r. 880 tys. zł; w 2019 r. 404 tys. zł.

Według wyjaśnień p.o. Prezesa EXALO⁵⁰, Spółka nie stosowała zabezpieczeń przed wahaniami kursów walutowych z uwagi na fakt, iż ich zastosowanie wiązało się

⁴⁶ Dane pochodzą ze sprawozdań Zarządu z działalności grupy kapitałowej Exalo Drilling za lata 2015-2019.

⁴⁷ Dalej: SSF.

⁴⁸ Powstające w chwili uregulowania rozrachunków, sprzedaży środków pieniężnych, udziałów.

⁴⁹ Powstają przy wycenie bilansowej niezapłaconych należności i zobowiązań.

z koniecznością spełnienia wymogów formalnych, co wymagałoby znacznego zaangażowania pracy i środków finansowych. Ryzyko walutowe w transakcjach bieżących niwelowane było poprzez tzw. *hedging* naturalny, który polegał na zestawianiu ze sobą aktywów i pasywów, wpływów i wypływów finansowych oraz kosztów i przychodów, aby zmiany kursów walut miały jak najmniejszy wpływ na wynik osiągany przez Spółkę.

(akta kontroli str. 1212-1221, 1484, pliki: 001-010 oraz 062-066)

Transport sprzętu

W latach 2015-2020 do Polski przetransportowano cztery kompletne urządzenia wiertnicze:

- N75 – rig 205 z Dżibuti, koszt transportu 2 461,5 tys. zł (707,3 tys. USD⁵¹)
- N75 – rig 206 z Ukrainy, koszt transportu 1 459,9 tys. zł (339,5 tys. EUR⁵²)
- IRI1200 – rig 203 z Ukrainy, koszt transportu 1 723,1 tys. zł (404,5 tys. EUR⁵³)
- N110 – rig 311 z Ukrainy, koszt transportu 1 756,8 tys. zł (462,3 tys. USD⁵⁴).

Jak wyjaśnił⁵⁵ Zarząd EXALO, „analizy zasadności transportu wykonywane były przy planowaniu powrotu całych urządzeń wiertniczych, z odległych lokalizacji po długoterminowych przestojach. Decyzja w głównej mierze była determinowana brakiem perspektyw na zakontraktowania sprzętu, możliwością wykorzystania w Polsce oraz stanem technicznym podzespołów”⁵⁶.

W przypadku dwóch urządzeń (N75 – rig 205 i N75 – rig 206) przed realizacją transportu przeprowadzone zostały analizy⁵⁷ jego zasadności i opłacalności, które wykazały: dla urządzenia N75 – rig 205 zasadność transportu i dalszego korzystania z urządzenia, dla urządzenia N75 - rig 206 konieczność remontów i ew. recertyfikacji oraz zalecenie poszukiwania zatrudnienia urządzenia na rynku ukraińskim. Pomimo tej rekomendacji, kompletne urządzenie N75 - rig 206 zostało przetransportowane do Polski w październiku 2018 r., a w tym samym miesiącu specjalnie powołany w tym celu zespół zarekomendował⁵⁸ wycofanie tego urządzenia z dalszego wykorzystania, jako kompletnego urządzenia wiertniczego oraz wykorzystanie jego elementów, jako części zamienne do innych urządzeń.

Pogłębione analizy, potwierdzające zasadność transportu do Polski wybranych elementów, wykonano również dla urządzeń K900, IRI750, RR-600, których podzespoły zostały, decyzją Zarządu Spółki⁵⁹, przetransportowane do Polski w maju 2019 r. Pozostały w Kenii sprzęt, po uprzednim badaniu stanu technicznego, został sprzedany, na co zgodę wyraziła⁶⁰ Rada Nadzorcza Spółki.

⁵⁰ Pismo p.o. Prezesa Spółki z dnia 25 stycznia 2021 r. znak Exalo/39/2021.

⁵¹ Przy kursie 3,48 zł.

⁵² Przy kursie 4,30 zł.

⁵³ Przy kursie 4,26 zł.

⁵⁴ Przy kursie 3,80 zł.

⁵⁵ Załącznik nr do pisma znak Exalo/293/20 z dnia 23 października 2020 r.

⁵⁶ Załącznik do pisma znak Exalo/293/2020 z dnia 23 października 2020 r., poprawiony zgodnie z mailem z dnia 2020-11-03 19:31, uzupełniony pismem znak Exalo/15/2021 z dnia 13 stycznia 2021 r.

⁵⁷ Notatka ze spotkania dotyczącego sytuacji urządzeń składowanych w Kenii, Dżibuti, Egipcie, Libii, Ukrainie, Kazachstanie i Pakistanie. Kraków 21 grudnia 2016 r.

⁵⁸ Wniosek nr DRZ/57/2018 do Zarządu Spółki Exalo Drilling SA z dnia 29 października 2018 r. w sprawie sprawozdania z realizacji polecenia służbowego nr 6/2018 dotyczącego rekomendacji dalszego użytkowania urządzenia N75 - rig 206.

⁵⁹ Uchwała nr 407/2018 Zarządu Spółki Exalo Drilling SA z siedzibą w Pile z dnia 29 listopada 2018 r.

⁶⁰ W Uchwale nr 65/2019 Rady Nadzorczej Spółki Exalo Drilling SA z siedzibą w Pile z dnia 18 września 2019 r.

W EXALO nie stworzono dedykowanych procedur w zakresie transportu sprzętu wiertniczego z zagranicy. Zarząd Spółki wyjaśnił⁶¹, że decyzje o transporcie sprzętu z zagranicy opierały się na Statucie Spółki (w zakresie zgód, progów wydatkowych, sprzedaży majątku), obowiązujących w spółce procedurach z zakresu zakupów (zakup usług transportu, zakup analiz technicznych), inwestycji, procedur sprzedażowych, procedur i norm technicznych, w tym doraźnych weryfikacji sprzętu przez specjalistów (w zakresie przede wszystkim niezbędnych remontów, recertyfikacji itp.). Zarząd wyjaśnił również, że w zakresie pojedynczych podzespołów transportowanych w celu ich wykorzystania w Polsce, naprawy lub recertyfikacji decyzje podejmował dysponent danego środka trwałego na podstawie zapotrzebowania na dany podzespół, możliwości i kosztu naprawy/recertyfikacji czy stanu technicznego podzespołu.

(akta kontroli str. 836-840, 1155-1190, 1232, 1621: pliki 003-017, 1674)

Wyniki spółek zależnych

• Oil Tech

W okresie od dnia 1 stycznia 2015 r. do dnia 30 września 2020 r. Oil Tech uzyskała następujące przychody z działalności operacyjnej: 41 288,4 tys. zł w 2015 r., 19 365,5 tys. zł w 2016 r., 1 081,2 tys. zł w 2017 r., 1 046,2 tys. zł w 2018 r., 1 110,1 tys. zł w 2019 r. oraz 852 tys. zł w trzech kwartałach 2020 r.

Koszty działalności operacyjnej spółki w tym okresie wyniosły odpowiednio: 15 579,4 tys. zł (2015 r.), 2 247,3 tys. zł (2016 r.), 967,4 tys. zł (2017 r.), 150,2 tys. zł (2018 r.), 428,8 tys. zł (2019 r.) oraz 120,7 tys. zł w trzech kwartałach 2020 r.

Zysk na działalności operacyjnej w tym okresie wyniósł odpowiednio: 25 709 tys. zł w 2015 r., 17 118,1 tys. zł w 2016 r., 113,7 tys. zł (2017 r.), 1 196,3 tys. zł (2018 r.), 681,3 tys. zł (2019 r.) oraz 731,2 tys. zł w trzech kwartałach 2020 r.

Zysk netto Oil Tech wyniósł odpowiednio: 25 664,4 tys. zł w 2015 r., 16 994,5 tys. zł w 2016 r., 93,4 tys. zł (2017 r.), 944,3 tys. zł (2018 r.), 681,3 tys. zł (2019 r.) oraz 731,2 tys. zł w trzech kwartałach 2020 r.

(akta kontroli str. 1580-1620)

• Exalo Drilling Ukraina

W okresie od dnia 1 stycznia 2015 r. do dnia 30 września 2020 r. Spółka Exalo Drilling Ukraina uzyskała następujące przychody z działalności operacyjnej: 587,8 tys. zł w 2015 r., 1 927,4 tys. zł w 2017 r., 9 033,9 tys. zł w 2018 r., 39 254,9 tys. zł w 2019 r. oraz 1 525,7 tys. zł w trzech kwartałach 2020 r. W 2016 r. nie osiągnęła przychodów z działalności operacyjnej.

Koszty działalności operacyjnej w tym okresie wyniosły odpowiednio: 1 024,9 tys. zł (2015 r.), 108 tys. zł (2016 r.), 1 847,8 tys. zł (2017 r.), 11 046,1 tys. zł (2018 r.), 28 937,3 tys. zł (2019 r.) oraz 6 264,7 tys. zł w trzech kwartałach 2020 r.

Zysk na działalności operacyjnej w tym okresie Exalo Drilling Ukraina osiągnęła w 2017 r. w wysokości 79,6 tys. zł i w 2019 r. w wysokości 10 317,6 tys. zł. Stratę poniosła odpowiednio: 437,1 tys. zł w 2015 r., 108,4 tys. zł w 2016 r., 2 012,3 tys. zł w 2018 r. oraz 4 739,0 tys. zł w trzech kwartałach 2020 r.

Zysk netto w tym okresie Exalo Drilling Ukraina osiągnęła jedynie w 2019 r. w wysokości 9 986,1 tys. zł. Stratę netto poniosła odpowiednio: 374,1 tys. zł

⁶¹ Pismo znak Exalo/9/2021 z dnia 8 stycznia 2021 r.

w 2015 r., 53,4 tys. zł w 2016 r., 934,9 tys. zł w 2017 r., 2 077,6 tys. zł w 2018 r. oraz 4 466,8 tys. zł w trzech kwartałach 2020 r.

Jak wyjaśnił Zarząd EXALO⁶², w 2015 r., wraz z nadejściem kryzysu związanego z niską ceną za ropę od połowy 2015 roku do połowy 2017 roku, spółka nie generowała żadnych przychodów i zatrudnieni byli dyrektor, księgowa i kierownik BHP. W 2017 roku Spółka przeszła reorganizację i została tak przygotowana, żeby móc oferować nie tylko usługi wiertnicze, ale także serwisowe. Exalo Drilling Ukraina wygrała dwa kontrakty na prace w sześciu głębokich otworach, które dały początek wznowieniu działalności spółki już jako Exalo Drilling Ukraina. W roku 2018 i 2019 podpisano i zrealizowano 18 kontraktów, w tym jeden na wiercenie, jeden na serwis płuczkowy, jeden na skręcanie rur i pozostałe na serwis cementacyjny. Wybuch pandemii w marcu 2020 r. zahamował dalszy rozwój spółki, spółka ograniczyła personel do absolutnego minimum. Wszyscy pracownicy biurowi otrzymywali jedynie wynagrodzenie podstawowe, natomiast personel techniczny 2/3 podstawy w związku z przestojem. Wynegocjowano zniżkę za wynajem biura oraz ograniczono wszystkie koszty związane z działalnością spółki. Jednocześnie w dalszym ciągu spółka pracowała nad pozyskaniem nowych kontaktów. Spółka systematycznie składała oferty, pozyskanych zostało kilka zleceń, jednak w związku z pandemią termin rozpoczęcia prac nie był zdefiniowany.

(akta kontroli str. 365-366, 1580-1620)

Wyniki finansowe oddziałów zagranicznych

• Oddział EXALO w Kazachstanie

W okresie od 1 stycznia 2015 r. do 30 września 2020 r. Oddział w Kazachstanie uzyskał następujące przychody z działalności operacyjnej: 100 927,3 tys. zł w 2015 r., 66 615,8 tys. zł w 2016 r., 30 496,1 tys. zł w 2017 r., 29 316,4 tys. zł w 2018 r., 19,3 tys. zł w 2019 r. W trzech kwartałach 2020 r. Oddział nie uzyskał przychodów z działalności operacyjnej.

Koszty działalności operacyjnej w tym okresie wyniosły odpowiednio: 88 150,2 tys. zł (2015 r.), 44 495,6 tys. zł (2016 r.), 47 743,1 tys. zł (2017 r.), 27 264,1 tys. zł (2018 r.), 13 167,4 tys. zł (2019 r.) oraz 14 936,7 tys. zł w trzech kwartałach 2020 r.

Zysk na działalności operacyjnej w tym okresie wyniósł odpowiednio: 12 777,1 tys. zł w 2015 r., 24 120,2 tys. zł w 2016 r. oraz 2 052,3 tys. zł w 2018 r. W pozostałych latach Oddział poniósł straty na działalności operacyjnej odpowiednio 17 246,9 tys. zł w 2017 r., 13 148,1 tys. zł w 2019 r. oraz 14 936,7 tys. zł w 2019 r. w trzech kwartałach 2020 r.

Zysk netto Oddziału w Kazachstanie wyniósł odpowiednio: 7 760,7 tys. zł w 2015 r., 17 725,5 tys. zł w 2016 r. oraz 2 056 tys. zł w 2018 r. Strata netto Oddziału w Kazachstanie wyniosła 11 215 tys. zł w 2017 r., 22 511,3 tys. zł w 2019 r. oraz 15 129,7 tys. zł w trzech kwartałach 2020 r.

Należności Oddziału w Kazachstanie, w tym należności przeterminowane (podane w nawiasie) wynosiły:

- 2015 r.: 17 863,6 tys. zł (46,9 tys. zł);
- 2016 r.: 19 013,5 tys. zł (4 375,4 tys. zł);
- 2017 r.: 12 389,9 tys. zł (5 478,4 tys. zł);
- 2018 r.: 3 151,8 tys. zł (3 138,8 tys. zł);

⁶² Pismo znak: Exalo/308/2020 z dnia 12 listopada 2020 r.

- 2019 r.: 578 tys. zł;
- 2020 r.: 32 123,8 tys. zł — w trzech kwartałach 2020 r.

Szczegółowym badaniem objęto należności przeterminowane Oddziału w Kazachstanie.

Spółka utworzyła w 2017 r. odpis aktualizujący na należności wynikające z Kontraktu nr [...] pomiędzy Exalo Drilling SA Oddział w Kazachstanie a [...]. Jako uzasadnienie odpisu aktualizującego Spółka wskazała: „*Windykacja należności przeniesiona na drogę sądową. EXALO reprezentuje zewnętrzną kancelarię prawniczą (...). Szanse na odzyskanie należności są bardzo niskie, wg opinii prawników bliskie zeru*”.

(akta kontroli str. 1292-1317, 1580-1620)

[...] był firmą prywatną, która została zarejestrowana 3 czerwca 2013 r. w Kazachstanie. Jak wyjaśnił Zarząd EXALO⁶³, [...] pozyskała koncesję na pole naftowe [...] i posiadał otwartą linię kredytową w [...] na realizację projektów wiertniczych. W związku z posiadaną koncesją oraz otwartą linią kredytową, przyjęto założenie, iż [...] posiada stabilność finansową i ma odpowiednią ilość środków do realizacji projektu oraz do wywiązywania się ze swoich zobowiązań wobec wykonawców. Ponadto w Zarządzie [...] znajdowały się osoby, które poprzez swoją długoletnią współpracę (w ramach innych spółek) z EXALO, były dobrze znane i które oceniono jako w pełni wiarygodne. Pomimo obowiązującej w 2015 r. Procedury ofertowania⁶⁴, w dokumentacji umowy brak było Arkusza przeglądu umowy i Protokołu przeglądu umowy. Odnośnie braków w dokumentacji umowy, w tym arkusza przeglądu umowy i protokołu przeglądu umowy, Zarząd EXALO⁶⁵ wyjaśnił, iż ówczesny Zarząd wymagał przedłożenia szczegółowych opinii prawnika z Polski i prawnika z Kazachstanu, przeprowadzenia konsultacji ze specjalistami ds. wierceń i HSE oraz opinii działu księgowo-finansowego, a są to te same osoby, co wskazane w arkuszu przeglądu umowy. Ze względu na krótki okres funkcjonowania [...] Zarząd Exalo Drilling SA nie zlecał profesjonalnej weryfikacji zamawiającego⁶⁶.

Dyrektor Oddziału posiadał pełnomocnictwo ogólne zawarte w Uchwale Nr 435/2014 Zarządu Spółki z dnia 2 lipca 2014 r., do zawierania, łącznie z Główną Księgową Oddziału, umów dotyczących przedmiotu działalności Oddziału EXALO w Kazachstanie w imieniu i na rzecz EXALO, z ograniczeniem do zaciągania zobowiązań, których wartość nie przekracza 100 000 EUR, a w przypadku środków trwałych, których wartość nie przekracza 50 000 EUR. Wartość kontraktu szacowana była na kwotę [...] ⁶⁷. Pełnomocnictwo szczególne do podpisania umowy [...] zostało wystawione w dniu [...] 2015 r. (zgodnie z wnioskiem nr 58/KRK/2015 Dyrektora ds. Sprzedaży i Wierceń Zagranicznych z dnia [...] 2015 r.). Pełnomocnictwo zostało udzielone Dyrektorowi Oddziału w Kazachstanie do podpisania [...] przedmiotowej umowy i zostało użyte do zawarcia w dniu [...] 2015 r. Porozumienia dodatkowego Nr 1 do Kontrakt nr [...]. Zgodnie z § 25 ust. 1 pkt 35 Statutu EXALO⁶⁸, wyrażenie zgody na rozporządzenie prawem lub zaciągnięcie zobowiązania o wartości równej lub przekraczającej 3% kapitału zakładowego⁶⁹, wymagało uchwały Walnego Zgromadzenia. W dniu 8 grudnia

⁶³ Pismo znak Exalo/14/2021 r. z dnia 13 stycznia 2021 r.

⁶⁴ Wprowadzoną Zarządzeniem NR 19/2013 z dnia 15 maja 2013 r. Prezesa Exalo Drilling SA.

⁶⁵ Pismo znak Exalo/14/2021 r. z dnia 13 stycznia 2021 r.

⁶⁶ Wewnętrzna Wiadomość elektroniczna z dnia 9 stycznia 2021 r., godzina 13:15.

⁶⁷ Zgodnie z kursem Średnim NBP z dnia 7 grudnia 2015 r.

⁶⁸ Repertorium Nr 1529/2013 z dnia 11 lutego 2013 r.

⁶⁹ Kapitał zakładowy EXALO wynosił 981 500 tys. zł, 3% z tej kwoty to 29 445 tys. zł, natomiast wartość brutto umowy szacowana była na kwotę 9 670 tys. USD, tj. 38 537,9 tys. zł, zgodnie z kursem Średnim NBP z dnia 7 grudnia 2015 r.

2015 r. Zarząd Spółki podjął uchwałę Nr 1021/2015, w której postanowił zwrócić się do WZ z wnioskiem o wyrażenie zgody na zaciągnięcie zobowiązania do świadczenia o wartości przekraczającej 3% kapitału zakładowego, po uprzednim zaopiniowaniu wniosku przez RN Spółki. Ponadto, Zarząd Spółki postanowił udzielić pełnomocnictwa szczególnego Dyrektorowi Oddziału w Kazachstanie do podpisania [...], przedmiotowej umowy z [...]. Uchwała nr 46/2015 RN EXALO SA w sprawie zaopiniowania wniosku Zarządu Spółki w przedmiocie wyrażenia zgody na zaciągnięcie zobowiązania do świadczenia została podjęta w trybie obiegowym w okresie od 17 grudnia 2015 r. do 29 grudnia 2015 r. Wniosek wpłynął do Walnego Zgromadzenia w dniu 11 stycznia 2016 r. Dyrektor Departamentu Zarządzania Grupą Kapitałową PGNiG SA w piśmie skierowanym do Prezesa EXALO wyjaśnił⁷⁰, że z uwagi na fakt, iż od momentu zawarcia przez EXALO umowy na realizację kontraktu upłynął już znaczny okres, na obecnym etapie decyzja WZ wydaje się bezprzedmiotowa. Dodatkowo wskazał, że czynność prawna dokonana bez zgody właściwego organu spółki, wymaganej wyłącznie przez statut, jest ważna. W wyniku wstrzymania transz kredytu dla [...] (z powodu kłopotów finansowych banku), [...] wstrzymało płatności wystawionych faktur dla EXALO za realizację prac wynikających z kontraktu. Oddział występował do [...] z pismami w sprawie zadłużenia, uzyskując kolejne terminy spłaty zadłużenia podawane przez Zarząd [...]. Oddział nie zastosował środków zabezpieczeń wynikających z Kontraktu, tj. nie wystąpił do Międzynarodowego Arbitrażu Kazachstanu, o czym mowa w punkcie 24.1 Kontraktu, a także nie zatrzymał prac (punkt 1.10 Porozumienia dodatkowego Nr 1). Jak wyjaśnił Zarząd EXALO⁷¹ nie zatrzymano prac, gdyż Oddział nie mógł skorzystać z tego zapisu kontraktowego, aż do osiągnięcia projektowanej głębokości otworu, jego zarurowania i zacementowania, czyli praktycznie do zakończenia projektu. Według wyjaśnień Zarządu EXALO⁷², Zarząd po otrzymaniu opinii prawnych dostarczonych przez kancelarię prawną z Almaty, a także mając na uwadze nowe okoliczności związane z „ratowaniem” [...] przez Bank Narodowy Republiki Kazachstanu i inwestorów sektora państwowego, jak również opinii ówczesnego dyrektora Oddziału, odstąpił od odzyskania należności w postępowaniu arbitrażowym, ponieważ m.in:

- istniało bardzo wysokie prawdopodobieństwo, iż [...] nie posiada znaczącego mienia (majątku), ani zasobów gotówkowych, z których mogłaby nastąpić windykacja należności dla EXALO;
- w przypadku, gdy w postępowaniu Arbitrażowym Sąd wydałby korzystny werdykt dla Oddziału, a po stwierdzeniu przez komornika braków posiadanych środków i mienia przez [...] wyegzekwowanie należności [...] wobec Oddziału Exalo Drilling byłoby niemożliwe. W takim przypadku po stwierdzeniu braku potencjału do spłaty należności, zostałaby i tak wszczęta procedura upadłościowa wobec [...], a po jej zakończeniu ogłoszone bankructwo firmy [...];
- w przypadku poprawy sytuacji Banku RBK po interwencji m.in. Banku Narodowego Republiki Kazachstanu przy odpowiednim przygotowaniu planu dalszej działalności z potwierdzonymi pozytywnymi wynikami testów otworu R#25 przez [...], bank RBK mógłby wydać pozytywne decyzje dla odblokowania linii kredytowej wobec [...] w celu kontynuowania projektu, a tym samym i spłaty zadłużenia wobec Oddziału EXALO w Kazachstanie;

⁷⁰ Pismo znak Exalo/29/2021 z dnia 22 stycznia 2021 r. wraz z załączonym pismem Dyrektora Departamentu Zarządzania Grupą Kapitałową w PGNiG SA znak DGA/A/GA/83/16 z 4 lutego 2016 r. skierowanym do Prezesa EXALO.

⁷¹ Pismo znak Exalo/14/2021 z dnia 13 stycznia 2021 r.

⁷² Pismo znak Exalo/29/2021 z dnia 22 stycznia 2021 r.

- oddział Exalo Drilling w Kazachstanie w owym czasie był w bardzo trudnej sytuacji finansowej i nie posiadał wolnych środków na wniesienie opłaty wysokości 3% od kwoty do odzyskania, co stanowiło kwotę [...] USD, plus [...] USD za każdy miesiąc obsługi prawnej dla kancelarii reprezentującej Oddział w Sądzie. Szanse na pozytywne rozstrzygnięcie i zwrot należności były określone, jako minimalne.

W wyniku tej umowy Spółka poniosła stratę w wysokości [...] na skutek braku płatności przez [...] za wykonane prace w ramach umowy [...] na podstawie pięciu faktur wystawionych w okresie od grudnia 2016 r. do kwietnia 2017 r. oraz [...] tenge na podstawie dwóch faktur z 31 grudnia 2016 r. Dodatkowo, na podstawie punktu 1.10 Porozumienia dodatkowego Nr 1 do Kontraktu EXALO przysługiwały odsetki karne w wysokości 7% od kwoty należącej do zapłaty w kwocie [...] USD.

W stosunku do dłużnika [...], w sierpniu 2018 r. zostało wszczęte postępowanie upadłościowe, w toku kontroli trwał program naprawczy, w którym roszczenie EXALO zostało zaliczone do 4 i 5 (tj. końcowych kategorii zaspokajania wierzycieli. Jak stwierdził prawnik obsługujący Oddział w Kazachstanie, „szanse na uzyskanie zaspokojenia roszczeń Exalo Drilling SA, z uwagi na brak majątku dłużnika i dużą kwotę zadłużenia wobec Exalo Drilling SA – są znikome”. Spółka utworzyła w 2017 r. odpis aktualizujący na należności wynikające z kontraktu [...]. W uzasadnieniu do utworzenia odpisu wskazano, że „szanse na odzyskanie należności są bardzo niskie, wg opinii prawników bliskie zeru”. Zarząd Spółki wyjaśnił⁷³, że „umowa główna, jak i aneks, fizycznie zostały podpisane przez pełnomocnika EXALO z dniem [...] 2015 r., po uzyskaniu stosownych pozwoleń i pełnomocnictw. Data [...] 2015 r. wskazana w treści umowy wynikała z warunków przetargu, które określały ostateczny termin do zawarcia umowy. Zawarcie umowy z późniejszą datą dzienną determinowałoby konieczność ponownego przeprowadzenia postępowania przetargowego przez inwestora”.

(akta kontroli str. 582-583, 589, 595-803, 946-947, 1045-1048, 1077: plik 7 oraz 127, 1676-1679)

Kontrole przeprowadzone w Oddziale w Kazachstanie

Oddział w Kazachstanie był objęty kontrolami ekologicznymi przeprowadzanymi przez Departament Ekologii Obwodu Atyrańskiego:

- 23 listopada 2016 r. – kontrola rutynowa za okres 1 stycznia 2014 r. do 26 grudnia 2016 r. z zakresu przestrzegania przepisów dotyczących ochrony środowiska. Została nałożona kara administracyjna (mandat) w wysokości [...] KZT (ok. [...] USD).
- 26 maja 2017 r. – kontrola rutynowa za okres 26 maja 2017 r. do 7 lipca 2017 r. z zakresu przestrzegania przepisów dotyczących ochrony środowiska. Stwierdzono przekroczenie granicznego dopuszczenia emisji tlenu węgla. Nałożono karę administracyjną (mandat) w wysokości [...] KZT (ok. [...] USD).
- 19 stycznia 2018 r. – kontrola rutynowa za okres 1 stycznia 2017 r. do 19 kwietnia 2018 r. z zakresu przestrzegania przepisów dotyczących ochrony środowiska. W wyniku kontroli nie wykazano nieprawidłowości.
- 3 czerwca 2020 r. – kontrola za okres 1 stycznia 2017 r. do 31 grudnia 2017 r. W wyniku kontroli wykazano brak pozwolenia na emisję do środowiska i nałożono karę w wysokości [...] KZT tj. ok. [...] zł⁷⁴. Spółka złożyła odwołanie.

⁷³ Pismo znak Exalo/31/2021 z dnia 22 stycznia 2021 r.

⁷⁴ Przedstawiono wielkość zobowiązania wg Tabeli nr 003/B/NBP/2021 z dnia 2021-01-20 dla zobrazowania wartości nałożonej kary.

Służby podatkowe Republiki Kazachstanu, które przeprowadziły kontrolę w Oddziale w Kazachstanie za okres 1 stycznia 2016 r. do 30 czerwca 2019 r., na podstawie stwierdzonych nieprawidłowości nie uznały za koszty uzyskania przychodów kosztów zarządu, którymi Oddział w Kazachstanie został obciążony przez Centralę Spółki i uznały, że Oddział bezzasadnie zastosował obniżoną stawkę 10% podatku od dochodów z działalności w Republice Kazachstanu zamiast stawki 15%. Na tej podstawie naliczył zobowiązanie do zapłaty w łącznej kwocie [...] zł.

Certyfikaty rezydencji, które zgodnie z prawem Republiki Kazachstanu uprawniały Oddział w Kazachstanie do odliczenia kosztów ogólnoadministracyjnych oraz kosztów zarządu, którymi Oddział w Kazachstanie został obciążony przez Centralę Spółki i skorzystania z obniżonej stawki podatku od dochodów w wysokości 10%, zamiast powszechnie obowiązującej 15% były składane do Oddziału w Kazachstanie w nieprawidłowej formie i z przekroczeniem terminu. Prawidłowo złożone certyfikaty powinny być złożone w Oddziale w Kazachstanie w terminie do 31 marca roku następującego po roku podatkowym w postaci apostillowanych oryginałów dokumentów pobranych w Urzędzie Skarbowym w Polsce oraz ich tłumaczenia na język rosyjski. Certyfikat rezydencji za rok 2016 został apostillowany w dniu 2 października 2017 r., certyfikat za 2017 r. został apostillowany w dniu 12 kwietnia 2018 r., certyfikat za 2018 r. został apostillowany w dniu 20 lutego 2019 r. Certyfikaty za lata 2016-2018 zostały przekazane przez EXALO do Oddziału w Kazachstanie przetłumaczone na język rosyjski i w tej wersji językowej apostillowane, podczas gdy to ich oryginał powinien być apostillowany, a następnie przetłumaczony na język rosyjski. Oryginały tych certyfikatów zostały apostillowane dopiero w dniu 25 lipca 2019 r. Dodatkowo certyfikaty za 2016 i 2017 r. zostały apostillowane i przekazane do Oddziału z przekroczeniem obowiązującym terminów. Według wyjaśnień Zarządu Spółki⁷⁵, EXALO co roku występowała z wnioskiem do odpowiedniego Urzędu Skarbowego o wydanie takich certyfikatów, następnie tłumaczyła je na język rosyjski i taki dokument przekazywała do legalizacji do MSZ. Dopiero w trakcie audytu wewnętrznego przeprowadzonego przez podmiot zewnętrzny w lipcu 2019 r., przekazano informację, że apostille powinno być sporządzane na oryginale certyfikatu, a nie na tłumaczeniu, jak to było robione.

(akta kontroli str. 830-834, 1674, 1244-1245, 1621: plik 11)

• Oddział EXALO w Pakistanie

W okresie od 1 stycznia 2015 r. do 30 września 2020 r. Oddział w Pakistanie uzyskał następujące przychody z działalności operacyjnej: 105 810,4 tys. zł w 2015 r., 118 197,2 tys. zł w 2016 r., 109 294,4 tys. zł w 2017 r., 106 610,8 tys. zł w 2018 r., 65 219,5 tys. zł w 2019 r. oraz 38 597,3 tys. zł w trzech kwartałach 2020 r.

Koszty działalności operacyjnej w tym okresie wyniosły odpowiednio: 122 202,9 tys. zł (2015 r.), 156 884,4 tys. zł (2016 r.), 119 344,1 tys. zł (2017 r.), 94 656,7 tys. zł (2018 r.), 72 130,2 tys. zł (2019 r.) oraz 39 153 tys. zł w trzech kwartałach 2020 r.

Zysk na działalności operacyjnej w tym okresie Oddział w Pakistanie osiągnął jedynie w 2018 r. w wysokości 11 954,1 tys. zł. W pozostałych latach Oddział poniósł straty na działalności operacyjnej odpowiednio: 16 392,6 tys. zł w 2015 r., 38 687,2 tys. zł w 2016 r., 10 049,7 tys. zł w 2017 r., 6 910,7 tys. zł w 2019 r. oraz 555,7 tys. zł w trzech kwartałach 2020 r.

⁷⁵ Pismo znak Exalo/9/2021 z dnia 8 stycznia 2021 r.

Zysk netto w tym okresie Oddział w Pakistanie osiągnął jedynie w 2018 r. w wysokości 8 957,1 tys. zł. W pozostałych latach Oddział poniósł straty na działalności operacyjnej odpowiednio: 25 622,1 tys. zł w 2015 r., 30 486,9 tys. zł w 2016 r., 10 030,8 tys. zł w 2017 r., 9 870,4 tys. zł w 2019 r. oraz 3 213,8 tys. zł w trzech kwartałach 2020 r.

Należności Oddziału w Pakistanie, w tym należności przeterminowane (w nawiasie) wynosiły:

- 2015 r.: 53 707,5 tys. zł (3 454,9 tys. zł);
- 2016 r.: 39 338,4 tys. zł (16 428,4 tys. zł);
- 2017 r.: 23 727,5 tys. zł (9 495,0 tys. zł);
- 2018 r.: 29 606,1 tys. zł (11 901,5 tys. zł);
- 2019 r.: 21 400,5 tys. zł (8 349,6 tys. zł);
- 2020 r.: 5 954,8 tys. zł – w trzech kwartałach 2020 r.

Spółka utworzyła odpis aktualizujący na należności w wysokości [...] zł w 2019 r. i [...] zł w 2020 r.

Jako uzasadnienie odpisów w 2019 r. podano, że większość przeterminowanych należności dotyczyła kontrahenta [...] ([...] mln zł), który zgłaszał problemy z utrzymaniem płynności. Zatory płatnicze trwały od połowy roku 2019. Rząd w Pakistanie nałożył blokady zapłat należności dla sektora wiertniczego. Pomimo sankcji, kontrahent deklarował chęć spłaty przeterminowanych zobowiązań w transzach. Pozostałe należności dotyczyły kontrahenta [...] ([...] tys. zł) oraz [...] ([...] tys. zł), które zostały uregulowane w 2020 r. Jako uzasadnienie odpisów w 2020 r. podano, iż były to zaległości od kontrahentów [...] – kontrahent deklarował spłatę 1,3 mln USD w listopadzie 2020 r. i [...] – kwota 294 932 zł z czego do dnia 2 listopada 2020 r. zostało uregulowane 164 341 zł.

Kontrole przeprowadzone w Oddziale w Pakistanie

Oddział w Pakistanie objęty był przeprowadzanymi kontrolami:

- W dniu 24 listopada 2015 r. odbyła się kontrola Federalnego Urzędu Skarbowego w Pakistanie. Kontrola dotyczyła rok podatkowego 2013. W wyniku audytu zakwestionowano koszty na łączną kwotę [...] PKR (ok. [...] tys. USD). Po udzielonych wyjaśnieniach Urząd Skarbowy zmniejszył żądanie do kwoty [...] PKR (ok. [...] tys. USD). Oddział złożył odwołanie od decyzji i do zakończenia kontroli sprawa nie została zakończona. Według opinii doradców, EXALO powinno było oczekiwać na pozytywne zakończenie kontroli, tj. stwierdzenie braku konieczności dopłaty podatku. Do dnia zakończenia kontroli nie zapłacono żadnej kary z tytułu kontroli.
- W dniu 9 kwietnia 2019 r. odbyła się kontrola Federalnego Urzędu Skarbowego w Pakistanie. W wyniku kontroli za rok 2012 zakwestionowano zapasy magazynowe i zużycie części zamiennych i materiałów na kwotę [...] PKR (ok. [...] mln USD), w wyniku czego wystosowano żądanie dopłaty zaległego podatku w wysokości [...] PKR (ok. [...] tys. USD). W wyniku odwołania otrzymano w dniu 30 stycznia 2020 r. zawiadomienie o anulowaniu dopłaty. Sprawa została zakończona.
- W styczniu 2019 r. odbyła się kontrola Urzędu Skarbowego Prowincji Sindh (Pakistan). Kontrola dotyczyła roku 2015 i kwestii dotyczących podatku od sprzedaży (odpowiednika polskiego podatku od towarów i usług). W wyniku kontroli zakwestionowano kwotę [...] PKR (ok. [...] USD) związaną z cateringiem. Nałożona została obowiązek zapłaty kwoty w wysokości [...] PKR

(ok. [...] USD). Oddział złożył odwołanie, na które nie otrzymano odpowiedzi do dnia zakończenia kontroli. Nie została zapłacona żadna kwota z tytułu kary. Do dnia zakończenia kontroli sprawa pozostawała w toku.

- W dniu 18 września 2020 r. w wyniku losowania EXALO Oddział w Pakistanie został wytypowany do kontroli podatkowej za rok 2017. Zawiadomienie o kontroli wpłynęło do oddziału w dniu 13 października 2020 r. W toku kontroli NIK prowadzona była przez Oddział wymiana korespondencji dotyczącej ww. kontroli podatkowej. Do dnia zakończenia kontroli nie zostały wystosowane żadne żądania ze strony służb skarbowych Pakistanu.

• Wyniki finansowe pozostałych oddziałów zagranicznych EXALO

Oddział w Kazachstanie i Oddział w Pakistanie były oddziałami, które posiadały dominującą pozycję w przychodach z działalności w latach 2015-2020.

W 2019 r. został zarejestrowany Oddział w Czadzie, który w 2019 r. osiągnął zysk w wysokości 1 478,7 tys. zł, a w trzech kwartałach 2020 r. w wysokości 11 615 tys. zł.

W 2015 r. większość pozostałych oddziałów przyniosła stratę netto: Oddział w Libii w wysokości 2 433,1 tys. zł, Oddział w Ugandzie – 7 719,4 tys. zł, Oddział w Egipcie – 8 503,1 tys. zł, Oddział na Słowacji – 19 tys. zł, Oddział w Czechach – 892 tys. zł, Oddział na Litwie – 289,5 tys. zł, Oddział w Etiopii – 4 882 tys. zł. Jedynie Oddział w Gruzji osiągnął zysk netto w wysokości 1 854,7 tys. zł.

W 2016 r. większość pozostałych oddziałów przyniosła stratę netto: Oddział w Libii w wysokości 1 704,9 tys. zł, Oddział w Ugandzie – 3 458,2 tys. zł, Oddział w Egipcie – 2 114,4 tys. zł, Oddział na Słowacji – 11 tys. zł, Oddział na Litwie – 266,5 tys. zł, Oddział w Etiopii – 2 705,2 tys. zł. Zysk osiągnęły Oddziały w Czechach – 377,4 tys. zł i w Gruzji – 11,2 tys. zł.

W 2017 r. stratę ponieśli Oddział w Libii w wysokości 1 198,6 tys. zł, Oddział w Ugandzie – 7 953,9 tys. zł, Oddział na Słowacji – 10,3 tys. zł, Oddział w Etiopii – 5 940,2 tys. zł. Zysk osiągnęły Oddziały w Egipcie – 869,7 tys. zł w Czechach – 322,6 tys. zł, w Gruzji – 1 258,5 tys. zł i na Litwie – 0,7 tys. zł.

W 2018 r. większość pozostałych oddziałów przyniosła stratę netto: Oddział w Libii w wysokości 1 752,6 tys. zł, Oddział w Ugandzie – 4 366,4 tys. zł, Oddział w Egipcie – 162 tys. zł, Oddział na Słowacji – 15,9 tys. zł, Oddział w Czechach – 136,6 tys. zł, Oddział na Litwie – 20,3 tys. zł, Oddział w Etiopii – 3 886 tys. zł. Jedynie Oddział w Gruzji osiągnął zysk netto w wysokości 1 524,8 tys. zł.

(akta kontroli str. 1580-1620, 1621: plik 11)

Działania restrukturyzacyjne w oddziałach zagranicznych

Jak wyjaśnił Zarząd EXALO⁷⁶, w oddziałach zagranicznych prowadzono głównie działania mające na celu minimalizację kosztów operacyjnych. Prowadzono działania zmierzające do zamykania oddziałów nieaktywnych, działania w celu ściągnięcia zaległych należności, zamknięcia spraw formalnoprawnych i podatkowych (zwroty podatków, zabezpieczeń celnych), transfery środków z rachunków bankowych oddziałów nieaktywnych. Na 2021 r. planowane było rozpoczęcie procedury otwarcia odrębnej spółki Grupy Kapitałowej EXALO (EXALO International) mającej na celu przejęcie projektów (oraz ryzyk) realizowanych przez oddziały zagraniczne Spółki (Pakistan, Afryka, kraje Bliskiego Wschodu).

⁷⁶ Pismo znak Exalo/308/2020 z dnia 12 listopada 2020 r.

W Oddziale w Czadzie w toku kontroli prowadzona była optymalizacja kosztów operacyjnych poprzez zmianę systemu pracy polskich (z systemu 28dni/28dni na 35dni/35dni) i pakistańskich pracowników (z systemu 28dni/28dni na 42dni/28dni). Miało to pozwolić na ograniczenie kosztów przelotów i pozwoleń na pracę oraz ograniczyć liczbę zmian pakistańskiej załogi z czterech na trzy. Kolejnym etapem miało być szkolenie lokalnych pracowników i dokonywanie systematycznej podmiiany załogi pakistańskiej na lokalną (po jej odpowiednim przeszkoleniu i nabyciu doświadczenia).

Poza działaniami minimalizującymi koszty operacyjne prowadzone były działania sprzedażowe. Obok poszukiwania nowych zleceń (mocno ograniczonych przez pandemię) komórka sprzedażowa prowadziła analizy nowych rynków zbytu usług (warunków prowadzenia działalności, popytu na usługi, konkurencji itd.). W związku z niską ceną ropy naftowej i tendencją odchodzenia od węglowodorów na rzecz odnawialnych źródeł energii, działania EXALO skupione zostały na pozyskaniu zleceń na rynku wierceń geotermalnych poza granicami kraju (Niemcy, Holandia).

Jak wyjaśnił Zarząd EXALO⁷⁷, w Oddziale w Kazachstanie zminimalizowano koszty operacyjne do niezbędnego minimum zapewniającego zabezpieczenie majątku Spółki (urządzenia składowane w stepie). Prowadzona była dalsza redukcja kosztów i działania na rzecz zbycia majątku nierokującego na wykorzystanie oraz planowane było rozpoczęcie procedury zamknięcia Oddziału w 2021 r. w przypadku braku kontraktów.

Z kolei w Oddziale w Pakistanie podjęto działania w celu ograniczenia kosztów pracowniczych poprzez outsourcing kluczowego personelu i dostosowanie oferty do aktualnej sytuacji na rynku.

W okresie objętym kontrolą Exalo Drilling SA zlikwidowała trzy oddziały zagraniczne: w Gruzji, w Etiopii i na Litwie⁷⁸. Prowadzone były prace nad wyrejestrowaniem i likwidacją oddziałów w Egipcie, Ugandzie, na Słowacji i w Libii.

Według stanu na dzień 12 listopada 2020 r., Zarząd wyjaśnił, że planowana jest likwidacja spółki Oil Tech oraz Oddziału EXALO w Kazachstanie⁷⁹.

Koszty likwidacji oddziałów w Etiopii, Gruzji i na Litwie wyniosły odpowiednio 440,2 tys. zł⁸⁰, 668 tys. zł⁸¹, 0 zł⁸² (wobec szacowanych w PN 2017 odpowiednio: 393 tys. USD, 23 tys. EUR, 10 tys. EUR oraz w uchwałach dotyczących likwidacji: 10 tys. zł, 10-15 tys. zł, 7 tys. EUR).

Ponadto, w toku prowadzonej likwidacji Oddziału w Gruzji w maju 2018 r. uzyskano zwrot nadpłaconego podatku w wysokości 746 tys. GEL, tj. ok. 1 110 tys. zł, oraz zawarto porozumienie⁸³ z firmą [...] w ramach, którego EXALO zgodziło się na umorzenie 50% wartej 956,9 tys. USD należności. Pozostała część należności, tj.: 478,5 tys. USD została spłacona do końca stycznia 2018 r.

NIK zwraca uwagę, że faktyczne wygaszanie nieaktywnych jednostek zagranicznych rozpoczęło się dopiero na przełomie 2017 i 2018, pomimo iż oddziały w Gruzji, w Etiopii i na Litwie nie prowadziły faktycznej działalności od odpowiednio listopada 2013 r., lipca 2014 r. i 2014 r. Nieuregulowane kwestie podatkowe

⁷⁷ Pismo znak Exalo/308/2020 z dnia 12 listopada 2020 r.

⁷⁸ Odpowiednio: 10 grudnia 2018 r., 6 czerwca 2018 r., 28 lutego 2018 r.

⁷⁹ Pismo znak Exalo/308/2020 z dnia 12 listopada 2020 r.

⁸⁰ W tym koszty operacyjne likwidacji 48 648,13 zł i koszty nieoperacyjne związane ze spisaniem VAT nie do odzyskania 391 574,63 zł.

⁸¹ W tym koszty operacyjne 333 413,81 zł i koszty nieoperacyjne 334 622,45 zł.

⁸² Zarząd w piśmie znak Exalo/40/2021 z dnia 25 stycznia 2021 r. wyjaśnił, że koszty zaewidencjonowane na dziale gospodarczym o nazwie Oddział Litwa oraz MPK są nieistotne.

⁸³ Uchwała Zarządu Spółki Exalo Drilling SA z siedzibą w Pile nr 238/2017 z dnia 18 września 2017 r.

przedłużały i blokowały likwidację oddziałów w Egipcie oraz Ugandzie, zaś w przypadku tego ostatniego toczyło się postępowanie sądowe związane z działalnością na szkodę oddziału i Spółki.

(akta kontroli str. 359-366, 1049: plik 2, 1258-1259, 1621: plik 12)

Zmiany struktury organizacyjnej EXALO

W okresie objętym kontrolą czterokrotnie dokonywano zmiany Regulaminu Organizacyjnego EXALO, które pociągały za sobą zmiany struktury organizacyjnej. Zmian tych dokonano w 2016 r., 2018 r., 2019 r. i 2020 r. Zostały one zatwierdzone przez Radę Nadzorczą Spółki⁸⁴.

Zmiany struktury organizacyjnej wprowadzone w 2016 r. miały umożliwiać elastyczne działanie w przypadku konieczności zmian wynikających np. z sytuacji na rynku. Schemat organizacyjny zakładał siedem głównych obszarów działalności, na czele, których stanęli dyrektorzy. Połączono w jeden obszar kilka dotychczas funkcjonujących oddzielnie jednostek, dokonano migracji i połączenia kompetencji komórek i wprowadzono nową politykę odnośnie do rynków zagranicznych.

Struktura organizacyjna wprowadzona w 2018 r. miała dostosować organizację Spółki do jej faktycznych potrzeb. Utworzono nowy Departament Przetargów i Inwestycji, co wynikało m.in. z wprowadzenia nowego procesu zakupowego.

Zmiany, które zostały w prowadzone w 2019 r. wynikały z wdrażanego nowego modelu organizacyjno-zarządczego. Kierunki zmian wynikały z pogłębionej analizy i wniosków audytu, przeprowadzonego na przełomie lat 2018/2019.

Struktura organizacyjna wprowadzona w 2020 r. miała na celu usprawnienie funkcjonowania Spółki. W ramach wprowadzonych zmian dokonano m.in.: rozdzielenia działalności serwisowej i wiertniczej oraz stworzenia osobnych jednostek przez służby zakupowe i kadrowe. Nowa struktura zakładała powierzenie poszczególnych obszarów działalności nowym, mniejszym departamentom (a nie dużym jednostkom), które miały być rozliczane z ponoszonych kosztów.

Zmiany struktury organizacyjnej dokonane w 2016 r., 2018 r. i 2020 r. nie generowały dodatkowych kosztów. W 2019 r. została zawarta umowa na przeprowadzenie audytu organizacyjnego. Podmiot zewnętrzny został wybrany w trybie negocjacji z jednym oferentem, ze względu na wieloletnią współpracę i znajomość specyfiki EXALO. Koszt za wykonanie usługi doradczej wyniósł 75 tys. zł netto (92,2 tys. zł brutto). Koszty dojazdu i pobytu zespołu realizującego audyt wyniosły 4,4 tys. zł netto (5,4 tys. zł brutto). W wyniku przeprowadzonego audytu sporządzony został raport pt. „Audyt organizacyjny i kierunki zmian struktury organizacyjnej Exalo Drilling S.A.”

(akta kontroli str. 584, 1077: pliki 7 oraz 108-132)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Kontrakt nr [...] pomiędzy Exalo Drilling SA Oddział w Kazachstanie a [...], zawarty w dniu [...], który wchodził w życie w tym samym dniu, został zawarty jednoosobowo przez Dyrektora Oddziału EXALO w Kazachstanie bez uchwały Walnego Zgromadzenia EXALO oraz bez [...] od Zarządu Spółki. Dyrektor Oddziału posiadał bowiem tylko pełnomocnictwo ogólne z dnia 2 lipca 2014 r., do zawierania, łącznie z Główną Księgową Oddziału, umów dotyczących przedmiotu działalności Oddziału EXALO w Kazachstanie w imieniu i na rzecz EXALO,

⁸⁴ Uchwały nr 26/2016 z dnia 25 kwietnia 2016 r., nr 19/2018 z dnia 18 czerwca 2018 r., nr 39/2019 z dnia 17 maja 2019 r., nr 56/2020 z dnia 14 września 2020 r. Zatwierdzenie Regulaminu organizacyjnego należało do kompetencji Rady Nadzorczej zgodnie z § 28 ust. 1 pkt 4 Statutu EXALO.

z ograniczeniem do zaciągania zobowiązań, których wartość nie przekracza 100 000 EUR. Pełnomocnictwo szczególne do podpisania umowy z [...] zostało wystawione [...] 2015 r. i upoważniało do podpisu umowy [...]. Zgodnie z § 25 ust. 1 pkt 35 Statutu EXALO⁸⁵, wyrażenie zgody na rozporządzenie prawem lub zaciągnięcie zobowiązania o wartości równej lub przekraczającej 3% kapitału zakładowego⁸⁶, wymagało uchwały Walnego Zgromadzenia. Zarząd Spółki postanowił zwrócić się do WZ o taką zgodę dopiero w dniu 8 grudnia 2015 r. a uchwała RN EXALO w sprawie zaopiniowania wniosku Zarządu Spółki w przedmiocie wyrażenia zgody na zaciągnięcie zobowiązania do świadczenia została podjęta w trybie obiegowym w okresie od 17 grudnia 2015 r. do [...] 2015 r. Wniosek wpłynął do Walnego Zgromadzenia w dniu [...].

NIK nie podziela wyjaśnień Zarządu⁸⁷ dotyczących kolejności i następstw czasowych zdarzeń dotyczących zawarcia tego kontraktu, gdyż data [...] 2015 r. występuje w Kontrakcie [...] co najmniej w trzech miejscach, tj. przy numerze Kontraktu, jako data wejścia w życie kontraktu oraz przy podpisach obu stron kontraktu. Oznaczałoby to, że umowa została antydatowana do dnia, w którym pełnomocnictwo nie obowiązywało. W Porozumieniu dodatkowym Nr 1 do Kontraktu nr [...], zawartym w dniu [...] 2015 r., również wskazano, że jest ono Porozumieniem dodatkowym Nr 1 do Kontraktu nr [...]. Ponadto, dokument z dnia 8 grudnia 2015 r. udzielał pełnomocnictwa Dyrektorowi Oddziału Kazachstan do podpisania [...]. NIK zwraca uwagę, iż Kontrakt nr [...] został podpisany tylko jednoosobowo, a każda strona kontraktu ze strony EXALO była parafowana tylko przez Dyrektora Oddziału. [...]. Zdaniem NIK W procesie zawarcia umowy z [...] nie dochowano należytej staranności – Zarząd EXALO nie uzyskał zgody Walnego Zgromadzenia na zawarcie umowy, a ocena wiarygodności kontrahenta była bardzo ograniczona. Zarząd EXALO nieprawidłowo ocenił wiarygodność [...], która finansowała swoją działalność z kredytu bankowego, a EXALO nie było stroną umowy kredytowej. W ocenie NIK, zawarcie tej umowy spowodowało stratę wielkiej wartości po stronie EXALO w wysokości [...] zł⁸⁸.

(akta kontroli: 114-124, 204-268, 738-784)

2. Zarząd Spółki w dniu 8 grudnia 2015 r. udzielił pełnomocnictwa szczególnego do podpisania przez Dyrektora Oddziału w Kazachstanie, [...], umowy z firmą [...] na prace urządzenia Midco Rig#302 w Kazachstanie, której szacowana wartość przekraczała wartość 3% kapitału zakładowego. Zgodnie z § 25 ust. 1 pkt 35 Statutu Spółki, wyrażenie zgody na rozporządzenie prawem lub zaciągnięcie zobowiązania o wartości równej lub przekraczającej 3% kapitału zakładowego wymagało uchwały Walnego Zgromadzenia. Dopiero w dniu 8 grudnia 2015 r. Zarząd Spółki podjął uchwałę Nr 1021/2015, w której postanowił zwrócić się do WZ z wnioskiem o wyrażenie zgody na zaciągnięcie zobowiązania do świadczenia o wartości przekraczającej 3% kapitału zakładowego, po uprzednim zaopiniowaniu wniosku przez RN Spółki oraz udzielić pełnomocnictwa szczególnego do podpisania przedmiotowej umowy z [...]. Uchwała nr 46/2015 RN EXALO w sprawie zaopiniowania wniosku Zarządu Spółki w przedmiocie wyrażenia zgody na zaciągnięcie zobowiązania do świadczenia została podjęta w trybie obiegowym w okresie od 17 grudnia 2015 r. do 29 grudnia 2015 r.

⁸⁵ Repertorium Nr 1529/2013 z dnia 11 lutego 2013 r.

⁸⁶ Kapitał zakładowy EXALO wynosił 981 500 tys. zł, 3% z tej kwoty to 29 445 tys. zł, natomiast wartość brutto umowy szacowana była na kwotę [...] tys. USD, tj. [...] tys. zł, zgodnie z kursem Średnim NBP z dnia 7 grudnia 2015 r.

⁸⁷ Pismo znak Exalo/31/2021 z dnia 22 stycznia 2021 r.

⁸⁸ Tabela nr 003/B/NBP/2021 z dnia 2021-01-20 i Tabela nr 015/A/NBP/2021 z dnia 2021-01-25.

W ocenie NIK, pełnomocnictwo szczególne z dnia [...] 2015 r., które nie zawierało warunku zawieszającego, określającego jego skuteczność od uzyskania przez Zarząd Spółki zgody WZ, natomiast zawierało określenie jego ważności do dnia 31 grudnia 2015 r., nie zabezpieczało przed ryzykiem jego wykorzystania bez wymaganej zgody korporacyjnej i dawało prawo do natychmiastowego jego wykorzystania. Świadczy o tym wykorzystanie pełnomocnictwa przez osoby w nim wskazane do zawarcia w dniu [...] 2015 r. Porozumienia dodatkowego Nr 1 do Kontrakt nr [...].

(akta kontroli: 114-124, 200-268, 582-583, 595-784)

3. Certyfikaty rezydencji, które zgodnie z prawem Republiki Kazachstanu uprawniały Oddział w Kazachstanie do odliczenia kosztów ogólnoadministracyjnych i kosztów zarządu, którymi Oddział w Kazachstanie został obciążony przez Centralę Spółki w Polsce i skorzystania z obniżonej stawki podatku od dochodów w wysokości 10%, zamiast powszechnie obowiązującej 15%, były składane do Oddziału w Kazachstanie w nieprawidłowej formie i z przekroczeniem terminu. Prawidłowo złożone certyfikaty powinny być złożone w Oddziale w Kazachstanie w terminie do 31 marca roku następującego po roku podatkowym w postaci apostillowanych oryginałów dokumentów pobranych w Urzędzie Skarbowym w Polsce oraz ich tłumaczenia na język rosyjski. Służby podatkowe Republiki Kazachstanu, które przeprowadziły kontrolę w Oddziale za okres 1 stycznia 2016 r. do 30 czerwca 2019 r., stwierdziły braki posiadania przez Oddział w Kazachstanie oryginałów certyfikatów rezydencji w terminie do 31 marca roku następującego o roku podatkowym. Służby podatkowe nie uznały za koszty uzyskania przychodów kosztów zarządu, którymi Oddział w Kazachstanie został obciążony przez Centralę Spółki i uznały, że Oddział bezzasadnie zastosował obniżoną stawkę 10% podatku od dochodów od działalności w Republice Kazachstanu zamiast stawki 15%. Zgodnie z Zawiadomieniem o wynikach kontroli na podstawie protokołu z kontroli z tego samego dnia, Departament Dochodów Skarbu Państwa w Ałmaty poinformował o naliczeniu zobowiązania do zapłaty w postaci dopłaty podatku w kwocie w walucie miejscowej odpowiadającej⁸⁹ kwocie [...] zł, grzywny w kwocie [...] zł i odsetek za zwłokę w wysokości [...] zł. Łączna kwota zobowiązania, które powstało w wyniku niezgodnego z obowiązującymi przepisami zrealizowania obowiązków przez Centralę Spółki w Polsce wyniosła [...] zł. Zarząd Spółki wyjaśnił⁹⁰, że Oddział w Kazachstanie nie zgadzał się z całkowitą kwotą ustalonego podatku i złożył w dniu 20 grudnia 2020 r. odwołanie. Według wyjaśnień Zarządu⁹¹, certyfikaty rezydencji, co do zasady były sporządzane w takim terminie, aby mogły zostać apostillowane do 31 marca kolejnego roku kalendarzowego. W przypadku certyfikatu za 2016 i 2017 rok zawiódł czynnik ludzki oraz brak informacji, że apostille powinno zostać sporządzone na oryginale dokumentu, a nie na tłumaczeniu. Ze strony Oddziału w Kazachstanie nie było uwag odnośnie apostille sporządzonym na tłumaczeniu certyfikatu a nie oryginale, ani informacji, że termin został przekroczony. Na potrzeby Oddziału sporządzona została opinia przez podmiot doradczy z siedzibą w Republice Kazachstanu, zgodnie z którą „Ponieważ art. 662 (208) i 670 (214) kodeksu podatkowego zawierają bezpośrednio przepisy dotyczące warunków przedkładania organom podatkowym certyfikatów rezydencji, a także na podstawie naszego praktycznego doświadczenia w podobnych sprawach, uważamy, że prawdopodobieństwo powodzenia w odwołaniu się do organów

⁸⁹ Tabela nr 003/B/NBP/2021 z dnia 2021-01-20.

⁹⁰ Pismo znak Exalo/9/2021 z dnia 8 stycznia 2021 r.

⁹¹ Pismo znak Exalo/29/2021 z dnia 22 stycznia 2021 r.

podatkowych wyższej instancji jest niewielkie. Obecna praktyka pokazuje, że organy podatkowe odrzucają odwołania podatników związane z certyfikatami rezydencji. W praktyce sądy w Kazachstanie zazwyczaj popierają stanowisko organów podatkowych i najczęściej rozpatrują sprawy na korzyść interesów budżetu państwa. Jednakże, jak już wcześniej wspomniano, wiemy o nielicznych przypadkach, w których sądy lokalne poparły stanowisko podatnika w podobnych sprawach. Ze względu na istnienie pozytywnych decyzji w podobnych sprawach uważamy, że prawdopodobieństwo powodzenia w przypadku odwołania się do sądu jest niewielkie do średniego.” W ocenie NIK, niedotrzymanie formy i terminu przedkładania certyfikatów rezydencji jest niezaprzeczalne i istnieje bardzo duże ryzyko uznania przez kazachskie Sądy ustaleń służb skarbowych Republiki Kazachstanu. W ocenie NIK, według stanu na dzień zakończenia kontroli działania te spowodowały stratę wielkiej wartości po stronie EXALO w wysokości [...] zł.

(akta kontroli str. 832-835, 850-851, 928-929, 1244-1245, 1621: plik 11, 1674: plik 003)

4. EXALO nie zapewniło skutecznych rozwiązań, w tym nadzoru, zapewniających realizację miejscowych wymogów środowiskowych w Kazachstanie. W Kontrakcie nr [...] na usługi wiertnicze zawartym w dniu [...] pomiędzy [...], a spółką EXALO reprezentowaną przez Oddział w Kazachstanie reprezentowany przez zastępcę Dyrektora Oddziału na mocy Upoważnienia 1007/Piła/2015 z dnia 23 kwietnia 2015 r. obowiązek uzyskania Środowiskowych Pozwoleń Emisji na czas prac na złożu [...] przewidzianych kontraktem leżał po stronie [...]. To samo dotyczyło obowiązku dokonania wszelkich związanych z tym opłat za emisję do środowiska, które powinny być dokonane na podstawie stosownych kalkulacji zapewnionych przez EXALO⁹². Kontrola wykonana przez Kazachstański Departament Ekologii zarzuciła prowadzenie prac (korzystanie ze środowiska) bez wymaganych opłat przewidzianych w Kodeksie Ekologicznym Kazachstanu i naliczyła kary w wysokości [...] tys. tenge, tj. ok. [...] zł⁹³. Kontrola zarzuciła Oddziałowi w Kazachstanie, że emisje w wyniku wiercenia odwiertów w złożu [...] w 2017 r. były samowolne, ponieważ Oddział nie miał pozwoleń na emisję. Jednocześnie kontrola wskazała naruszenie art. 12 pkt 3, art. 68 i art. 69 Kodeksu Ekologicznego Republiki Kazachstan⁹⁴. Według opinii sporządzonej przez prawnika obsługującego Oddział w Kazachstanie, zgodnie z art. 69 pkt 1 Kodeksu Ekologicznego użytkownicy środowiska naturalnego, wytwarzający emisje do środowiska naturalnego, są zobowiązani do uzyskania zezwolenia na emisje do środowiska naturalnego z wyjątkiem emisji substancji zanieczyszczonych od źródeł ruchomych. Zgodnie z pkt. 71 poz. 1 Kodeksu Ekologicznego użytkownik środowiska naturalnego to osoba fizyczna lub prawna, korzystająca z zasobów naturalnych oraz/lub dokonująca emisji do środowiska naturalnego. Według wyjaśnień Zarządu⁹⁵ EXALO, Oddział wystosował odwołanie od decyzji w sprawie nałożenia kary w dniu 23 grudnia 2020 r. Na dzień 7 stycznia 2021 r. EXALO nie otrzymało odpowiedzi w sprawie odwołania. Kara nie została na ówczesny moment zapłacona. Kara w wysokości [...] tys. tenge, tj. [...] zł była jednak naliczona i nie została uchylona. Na dzień zakończenia czynności kontrolnych NIK w EXALO sprawa złożonego odwołania była w toku.

(akta kontroli str. 833-834, 1637-1674)

⁹² Art. 14.8 kontraktu.

⁹³ Tabela nr 003/B/NBP/2021 z dnia 2021-01-20.

⁹⁴ Dalej również: Kodeks Ekologiczny.

⁹⁵ Pismo znak Exalo/9/2021 z dnia 8 stycznia 2021 r.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie działalność spółki w skontrolowanym obszarze.

Na negatywną ocenę działania Zarządu Spółki mają wpływ stwierdzone nieprawidłowości związane z działalnością w Oddziale EXALO w Kazachstanie, które spowodowały straty znacznej wartości po stronie Spółki.

Do działań skutkujących niegospodarnością należało zawarcie w dniu [...] przez Dyrektora Oddziału w Kazachstanie Kontraktu nr [...], który został zawarty [...] od Zarządu Spółki oraz zgody Walnego Zgromadzenia. Zawarcie tej umowy spowodowało stratę po stronie EXALO w wysokości [...] zł⁹⁶.

Certyfikaty rezydencji, były składane do Oddziału w Kazachstanie w nieprawidłowej formie i z przekroczeniem terminu. W wyniku przeprowadzonej kontroli przez służby podatkowe Republiki Kazachstanu na EXALO zostały nałożone kary w wysokości [...] zł⁹⁷.

Kazachstański Departament Ekologii zarzucił Oddziałowi w Kazachstanie prowadzenie prac (korzystanie ze środowiska) bez wymaganych opłat przewidzianych w Kodeksie Ekologicznym Kazachstanu w ramach realizacji Kontraktu nr [...] na usługi wiertnicze i naliczył kary w wysokości [...] zł⁹⁸.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 *ustawy o NIK*, wnosi o:

1. Podjęcie działań prawnych wobec osób ponoszących odpowiedzialność za straty poniesione przez Spółkę z tytułu zawarcia i realizacji umów, które naruszały umowę Spółki lub przepisy wewnętrzne i spowodowały straty po stronie EXALO.
2. Zintensyfikowanie działań rozpoczętych w 2020 r. w celu doprowadzenia do możliwie najszybszej i ostatecznej likwidacji spółki Oil Tech International F.Z.E.
3. Rozważenie konieczności prowadzenia rejestru wydanych pełnomocnictw do zawierania umów ze wskazaniem daty wykorzystania i czynności prawnych dokonanych na podstawie danego pełnomocnictwa.
4. Wzmocnienie nadzoru nad działalnością Spółki w celu niedopuszczenia w przyszłości do nadużyć w zakresie rozliczania czasu pracy pracowników zatrudnionych w funkcjonujących oddziałach zagranicznych EXALO.
5. Podjęcie działań w celu zapewnienia stosowania przez pracowników zajmujących się sprawami oddziałów zagranicznych EXALO przepisów podatkowych i ekologicznych obowiązujących w krajach, w których prowadzone są oddziały.
6. Zapewnienie skutecznej kontroli zarządczej nad oddziałami zagranicznymi w celu unikania naruszeń przepisów obowiązujących w tych krajach.
7. Monitorowanie przez Zarząd EXALO postępowania naprawczego wobec spółki [...] w celu wyegzekwowania kwot zgłoszonych w tym postępowaniu lub – na wypadek – braku zaspokojenia, dokonanie analizy i oceny możliwości prawnych dochodzenia według prawa Republiki Kazachstanu należności od osób trzecich lub członków zarządu ww. spółki.

⁹⁶ Tabela nr 003/B/NBP/2021 z dnia 2021-01-20 i Tabela nr 015/A/NBP/2021 z dnia 2021-01-25.

⁹⁷ Tabela nr 003/B/NBP/2021 z dnia 2021-01-20.

⁹⁸ Tabela nr 003/B/NBP/2021 z dnia 2021-01-20.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 *ustawy o NIK* kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Departamentu Gospodarki, Skarbu Państwa i Prywatyzacji Najwyższej Izby Kontroli. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 *ustawy o NIK*, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 *ustawy o NIK* należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, dnia 16 lutego 2021 r.

Kontroler
Małgorzata Kornaga
Główny specjalista kp.
/ - /

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli

Kontroler
Milena Tymendorf
Specjalista kp.
/ - /

.....
podpis

Kontroler
Michał Hackiewicz
Specjalista kp.
/ - /

.....
podpis

Departament Gospodarki,
Skarbu Państwa i Prywatyzacji
p.o. Dyrektora
Maciej Maciejewski

/ - /

.....
podpis

Zmian w wystąpieniu pokontrolnym dokonał:

Najwyższa Izba Kontroli
Departament Gospodarki,
Skarbu Państwa i Prywatyzacji
p.o. Dyrektora
Maciej Maciejewski

/ - /

.....
podpis